

TERCÜME-İ MÜFREDÂT-I İBN-İ BAYTAR'DAKİ (150b-295a) BİTKİ ADLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME (II)

Paki KÜÇÜKER - Yasemin YILDIZ***

Özet

Eski zamanlardan günümüze kadar tıp alanında çeşitli tedavi yöntemleri geliştirilmiştir. Bu yöntemlerden biri de bitkilerle tedavi yöntemi olmuştur. 14. yüzyılda bitkilerle tedaviyi konu alan pek çok eser yazılmıştır. Özellikle 15. yüzyıldan itibaren tıp sahasında yazılmış eserlerin Türkçe'nin bilim dili olmasına katkısı büyüktür. Eserlerin birçoğu farklı dillerde yazılmıştır. Bu eserlerden bazıları Türkçe'ye tercüme edilmiştir. Bu eserler dilimizi oldukça zenginleştirmiştir. İçerdiği bilgilerle de tıp alanına önemli katkı sağlamıştır. Çalıştığımız eserin aslı Arapça'dır. Eser Tercüme-i Müfredât-ı İbn-i Baytar adıyla Türkçe'ye tercüme edilmiştir. Tercüme edilen bu eser Umur Bey'e takdim edilmiştir. Eserin on yedi nüshası bulunmuştur. Eser birkaç defa tercüme edilmiştir. Bu tercümelemlerin bazıları başka hükümdarlara sunulmuştur. Böylece eserin önemi daha da artmıştır. Eserde pek çok bitki adı vardır. Bu bitkiler çeşitli hastalıkları tedavi etmek için kullanılır. Bunun yanında eserde hayvanlar, taşlar ve çeşitli gıdalar da vardır. Eserin yazarı İbn-i Baytar, bu konularda oldukça bilgili ve tecrübeli bir yazardır. Ve eserlerine malzeme toplamak için üç kıtayı gezmiştir. Yazar bu sebeple pek çok malzeme toplamıştır. Bu malzemeleri tüm özellikleriyle tanıtmıştır. Ve bunların isimlerinin Arapça, Grekçe ve Farsça karşılıklarını da yazmıştır. Bir karışıklığa yer vermemek için bunları harekelemiştir. Eser alfabetik sıraya göre düzenlenmiştir. Bu eserde 2353 madde vardır. Tekrarlar dışında 1400 tane ilaçtan bahsedilmektedir. Bunlardan 200 tanesi bitkiseldir. Ayrıca yeni bulunan ilaçlar da vardır.

Anahtar Sözcükler: Tıp Yazmaları, İbn-i Baytar, Bitki Adları, Tercüme-i Müfredât-ı İbn-i Baytar, Tıp Tarihi.

A RESEARCH ABOUT PLANTS NAMES IN TERCUME-I MUFREDÂT-I İBN-I BAYTAR (150b-295a) (II)

Abstract

Various treatment methods have been developed since the ancient times. One of these methods is herbal treatment. A great deal of works that included herbal treatment have been written since the 14th century. Especially the hand scripts that written in the field of medicine have great contributes to Turkish for being a scientific language since the 15th century. Most of the works are written in many different languages. Some of the works have been translated into Turkish which are enriched our language very much. The informations that they contain have a significant importance for the field of medicine. The book that we worked on is originally in Arabic. The book has translated into Turkish by the name of, "Tercüme-i Müfredat-ı İbn-i Baytar". The translated work is presented to Umur Bey. The work has seventeen copies and translated several times. Some of these translations had been presented to different sultans. Thereby the work grown in importance. The work contains many different plant names. These plants are used for treatments of various diseases. In addition to that, the work includes animals,

* Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Sakarya / TÜRKİYE, el-mek: pkucuker@sakarya.edu.tr

 ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7538-4200>

** Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi, Sakarya / TÜRKİYE, el-mek: yasemin89yildiz@gmail.com.tr

 ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3999-2142>

stones and a variety of foods. The author, ibn-i Baytar, has a great knowledge and experience about these areas and he traveled three continent in order to collect materials for his works. He introduced these materials in every respect and he also wrote the names in arabic, in greek and in farsi. In order to not cause any confusion, he marked the words with a vowelpoint. The work is organized in alphabetical order and it contains 2353 articles. Apart from the repetitions, it mention 1400 medications. 200 of them are herbal medications.

Key Words: Medical Manuscripts, İbn-i Baytar, Plant Names, Tercüme-i Müfredât-ı İbn-i Baytar, History of Medicine.

Giriş

İnsanoğlunun yaratılışından günümüze kadar gerek insanları gerek de hayvanları tedavi etme amacıyla pek çok farklı tedavi yöntemi geliştirilmiştir. Bu yöntemlerden biri de çeşitli bitkiler kullanarak hastalıkları tedavi etme şeklinde görülmüştür. İnsan hayatının ve insan hayatını kolaylaştıran hayvanların hayatlarının oldukça önem taşıması neticesinde, bitkilerin iyileştirici özelliklerini keşfetmek üzere oldukça fazla eğilim gerçekleşmiştir. Bu eğilimlerin ne kadar fazla olduğunu özellikle 14. yüzyıldan itibaren bu konuda kaleme alınan eserlerin çokluğundan çıkarabilmekteyiz.

Yaşamın sürdürülebilmesi gibi önemli bir ihtiyaçtan doğan bitkilerle tedavi ilmi, farklı coğrafyalarda, farklı dillerde eserlerin yazılmasıyla yavaş yavaş gelişmiş; bu farklı coğrafyalarda ve farklı dillerde yazılan eserlerin her milletin kendi diline tercüme edilmesiyle birlikte oldukça geniş bir alana yayılmıştır. Özellikle 15. yüzyıldan itibaren Türkçe'ye tercüme edilen eser sayısı oldukça fazla olmuş; bu durum da Türkçe'nin bir bilim dili olmasına büyük katkı sağlamıştır.

Tercüme-i Müfredât-ı İbn-i Baytar adlı eserin aslı Arapça'dır. Oldukça hacimli ve içerik açısından da bir hayli zengin olan bu eser, Türkçe'ye tercüme edilerek Umur Bey'e takdim edilmiştir. Eser birkaç defa tercüme edilmiştir. Bu tercümelemlerin bazıları başka hükümdarlara sunulmuştur. Böylece eserin önemi daha da artmıştır. Eserde çeşitli hastalıkları tedavi etmek için kullanılan pek çok bitki adı vardır. Bunun yanında eserde hayvanlar, taşlar ve çeşitli gıdalar da vardır.

Makeleye kaynaklık eden eserin on yedi nüshası bulunmaktadır. Üzerinde çalışılan nüsha ise; Antalya, Tekelioğlu, nr. 478; 302 varaktır ve harekeli nesihle yazılmıştır. Bu makale "Tercüme-i Müfredât-ı İbn-i Baytar'daki (1b-150a) Bitki Adları Üzerine Bir İnceleme" adlı makalenin devamı niteliğini taşımaktadır. Eserle ve eserin yazarıyla ilgili ayrıntılı bilgi diğer makalede daha ayrıntılı bir şekilde verilmiştir. Eserin oldukça hacimli olması ve içerik açısından da çok zengin olması dolayısıyla tek makalede eserin tamamındaki bitki adlarına yer verilememiştir. 1b-150a varakları arasında geçmiş olan ve 150b-295a varakları arasında tekrar yer verilmiş olan bitki adları ilk makalede var olduğu için ikincisinde tekrar alınmamıştır. Tercüme-i Müfredât-ı İbn-i Baytar'da (150b-295a) yer alan bitki adları şunlardır:

'abbās misvākī: <Ar. Abbas misvakı, isa misvakı, uzun hıyar. [281b/8]

acı bādām: 1. Gülgillerden, dikenli veya dikensiz, meyvelerinin kabukları kalın, çekirdekleri küçük olan bir tür badem ağacı (*Amygdalus amara*). 2. Bu ağacın hidrosiyani içermesinden dolayı fazla tüketildiğinde zehirlenmeye sebep olan, krem, koku ve ayakkabı boyası yapımında kullanılan acımtırak, keskin kokulu meyvesi. "acı bāzām". [190b/7], [1276a/9]

'ades: <Ar. Mercimek. [188a/10]

afsentīn : <Gr. Anadolu'da yirmi kadar türü olduğu bilinen ve veronika olarak da adlandırılan bir bitki; pelin otu, yavşan otu; (*Artemisia absinthium*). "afsentin". [291b/8], [253a/5]

- ‘**afz**’: < Ar. Mazı; (*Thuya*). “**afs**”. [193a/10]
- akākīyā**: < Gr. Akasya ağacı; (*Acacia*). [211b/2]
- akḫuvān**: < Ar. Sığırgözü denen iri bir papatya türü; (*Anthemis nobilis*). “**ukḫuvān**”. [179a/15]
- ‘**ākırkarḫā**’: < Ar. Pireotu, nezle otu; (*Anacyclus pyrethrum*). [187a/12]
- alma**: Elma; (*Pirus malus*). [196a/7]
- alūc**: < Far. Çiçekleri beyaz veya pembe renkli olan genellikle dikenli dallara sahip bir ağaç türü ve bu ağacın meyvesi, alıç; (*Crataegus*). [210b/4]
- ‘**anber**’: < Ar. 1. Güzel koku, misk. Adabılığı ve kaşalot denilen büyük balıkların bağırsaklarında oluşan güzel kokulu madde. 2. Amber çiçeği, bir tür mimoza; (*Geum urbanum*). [196a/2]
- anduz**: Andız, yaprakları dikenli olan bir çeşit ardıç, kırlarda yetişen zararlı bir ot; (*Juniperus drupacea*). [171a/11]
- anīsōn**: < Far. Anason; (*Pimpinella anisum*). “**anisōn**”. [252b/4], [169b/11]
- anzurūt**: < Far. Göz otu; (*Astragalus sarcocolla*). [178b/1]
- ‘**ar’ar**’: < Ar. Ardıç ağacı; (*Juniperus*). [189b/7]
- arduc**: Ardıç, servigillerden, güzel kokulu, yapraklarını kışın da dökmeyen, yuvarlak kara yemişleri ilaç olarak kullanılan bir ağaççık. [189b/8]
- armūd**: < Far. Armut; (*Pirus communis*). “**armud**”. [237b/1], [188b/2]
- arpa**: Buğdaygillerden bir bitki; (*Hordeum vulgare*) ve bu bitkinin ekmek ve bira yapımında kullanılan, hayvanlara yem olarak verilen taneleri. [150b/1].
- ‘**arḫanīṣā**’: < Gr. Buhûr-ı meryem, sıçan otu, domuzağırşığı; (*Juniperus communis*). [188b/14]
- asārūn**: < Gr. Kediotu, asaron; (*Asarum europaeum*). [247a/15]
- ‘**aṣāū’r-rā’ī**’: < Ar. Çobandayağı, çobandegneği, eşek madımağı, kadımalak, keçimemesi, kurtpençesi; (*Polygonum aviculare*). “**asū’r-ra’i**, **asa’r-ra’i**”. [190b/15]
- ‘**aṣfūr**’: < Ar. Aspir denilen, çiçekleri safran yerine boyar madde olarak kullanılan bir bitki, yalancı safran, haspir, kurtum; (*Carthamus tinctorius*). “**asbūr**, **aspūr**, **aṣpūr**”. [212a/7], [191b/6], [211b/12]
- ‘**aṣreb**’: < Ar. Çan çiçeği; (*Campanella*). “**asnab**”. [188a/7]
- ‘**aṣr**’: < Ar. Yemen’de bulunan Hindistan’da “âk” olarak bilinen sütleğengillerden, “tıgala” da denilen ve zamkı öldürücü olan bir ağaç. [191a/10]
- ‘**aṣrak**’: < Ar. Yassımtrak yaprakları ve sarı çiçekleri olan Sina-ı Rumi adıyla da bilinen bir bitki. [191a/14]
- ‘**atem**’: < Ar. Yabani zeytin ağacı. “**utm**”. [188a/5]
- at kâṣnısı**: < Far. Salatalığa benzer bir bitki ve bundan elde edilen zamk; (*Sagapenon*). [152a/9]
- ‘**avsec**’: < Ar. Kırmızı, ufak yemişleri olan, dikenli yabancı bir ağaç. [199b/8]

‘aynü’l-bakar: <Ar. İri papatya çiçeği, sığır papatyası, sığırközü, mastı çiçeği, arnika; (*Arnica montana*). [284b/10]

‘aynü’l-hüdhüd: <Ar. Mercanköşk çiçeği; (*Origanum majorana*), sıçankulağı; (*Anagallis*). [200b/4]

ayrığ: Buğdaygillerden, kökü hekimlikte idrar söktürücü olarak kullanılan yabancı bir bitki (*Agropyrum repens*). “ayruğ, ayruk” [285b/10], [291b/13], [290a/14]

ayu üzümü: Fundagillerden, küçük taneli yemişler veren, tüylü bir bitki; (*Arbutus uva ursi*). [196b/6]

ayva: Ayva; (*Cydonia vulgaris*). [163b/9]

ayvadâne: <T.-Far. Ayvadana bitkisi, civan perçemi, pelin, kara pelin; (*Achillea millefolium*). [244b/2]

bābādya: <Far. Papatya; (*Matricaria chamomilla*). “bābādya” [251a/12], [196a/5]

bādām: <Far. Badem ağacı ve bu ağacın yaş ya da kuru yenilen yemişi; (*Amygdalus communis*). “bādem, bāzām”. [151b/9], [206b/14], [288b/1]

bāğ: <Far. Bağ, üzüm bağı. [242b/6]

bahār: <Ar. Aynü’l-bakar adlı otun sarı renkte olan türüdür; (*Anthemis nobilis*). [184b/12]

baqlā: <Ar. Bakla. İki çenekliler sınıfının baklagiller familyasından beyaz çiçekleri olan, acı olan taneleri suda tatlılaştırılarak yenilen bir yıllık otsu bitki; (*Vicia faba*). “baqla”. [187b/5], [261b/13]

baldıran: 1. Maydanozgillerden, nemli yerlerde yetişen zehirli bitkilerin ortak adı, ağı otu, baldırgan; (*Conium maculatum*). 2. Bu bitkiden çıkarılan zehir, şeytanteri. [169b/10]

bālīlak: <Ar. Balilec, belile otu, belile; (*Terminalia bellerica*). [246b/9]

bān: <Ar. Sorgun ağacı, kokar sorgun, sultânî söğüt; (*Salix caprea*). [175b/15]

bañ: Ban otu; (*Hyosciamus niger*). [166b/6]

banbal otu: Bambul otu; sıcak iklimlerde yetişen bir kamış türü; (*Heliotropium europaeum*). [172a/12]

banbuk: <Far. 1. Ebegümeçigillerden, koza biçimindeki meyvesi üç, dört, beş dilimli olan, sıcak bölgelerde yetişen tarım bitkisi. 2. Bu bitkinin işlenmiş biçiminden yapılmış. “banpuğ”. [292a/15], [215b/11]

başal-ı unşul: <Ar. Ada soğanı; (*Urginea maritima*). [262b/6]

bāzincān : <Far. Patlıcan; (*Solanum melongena*). [236a/7]

bāzrencüye : <Far. Oğul otu, melisa, kovan otu; (*Melissa officinalis*). “bāzrencbüya”. [235a/11]

bāzur: <? Daneçadır olarak bilinen dikenli bir ot. [221b/2]

begler kimnūni: Anason, nanhu; (*Pimpinella anisum*). [274a/12]

behmen: <Ar. Kuduzotu, kırmızı türüne kızıl behmen; (*Statice limonium*), beyaz türüne ak behmen adı verilir; (*Centaurea behen*). [293b/5]

belesân: <Ar. Pelesenk ağacı ve bundan elde edilen yağ; (*Commiphora opobalsamum*). [287b/10]

bellût: <Ar. Palamut, pelit, meşe palamudu; (*Quercus aegilops*). “bellut, belut, belîd”. [293b/2]

benefşe: <Far. Menekşe; (*Viola tricolor*). [169a/10]

besbāse: <Ar. 1. Rezene; (*Foeniculum vulgare*). 2. Ak üzerlik otu, yaprağı söğüt yaprağı şeklinde olan ve kokusu yasemin çiçeğine benzeyen hoş kokulu bir bitki. 3. Küçük Hindistan cevizi; (*Myristica fragrans*). [153a/3]

besfāyic: <Ar. Bespaye, kaya eğreltisi; (*Polypodium vulgare*). [150b/7]

bezîr: <Ar. Tohum, tane; keten tohumu. “bezir”. [220b/14], [195b/4]

bicen: <? Sarı sütleğen. [218b/12]

bilincişik dibi: <? 1. Yaban kabağı. 2. Sarmaşık gibi etrafında olan ağaçlara ve bitkilere sarılan, salkımında onar tane yemişi bulunan bir bitki, ören gülü, yılan üzümü, ak asma, ak sarmaşık, binkulaç, hüsn-i yusuf. [205a/2]

birinc: <Far. Pirinç; (*Oryza sativa*). “birinç”. [244b/12], [165a/14]

boğa diken: Çok yıllık, otsu ve dikenli bir bitki; (*Eryngium campestre*). [264a/4]

boy: Poy otu, çemen otu, tohumları kırmızı bibere benzeyen, 10-50cm. yükseklikte, karabiberle, karıştırılarak pastırma çemeninde kullanılan bir bitki; (*Trigonella joenumgraecum*). [284b/4]

bögrülce: 1. Fasulyeye benzer bir bitki (*Vigna sinensis*). 2. Bu bitkinin sebze olarak yararlanılan yeşil ürünü ve göbeği koyu benekli tohumu. [218b/10]

bögürtlen: 1. Gülgillerden, bahçe çitlerinde, yol kenarlarında kendiliğinden yetişen dikenli ve çok yıllık bir çalı, diken dutu, it üzümü; (*Rubus caesus*). 2. Bu bitkinin önce kırmızı, olgunlaştığında kararan mayhoş yemişi. [262b/12]

buğday: Buğday; (*Triticum aestivum*). [277a/5]

burcağ: 1. Baklagillerden, taneleri hayvan yemi olarak kullanılan yıllık bir yem bitkisi (*Vicia ervilia*). 2. Bu bitkinin mercimeğe benzeyen ve genellikle hayvan yemi olarak kullanılan tanesi. [292a/1]

butrağ: Ekinler içinde biten, yapışkan dikenli bir ot. [200b/6]

buyan: Meyan kökü; (*Glycyrrhiza glabra*). [292a/10]

buzundān : <Far. Tilkitaşağı, itkasarı, koç otu; (*Solanum nigrum*). “buzeydān”. [168a/8]

büber: <Gr. Biber; (*Piper*). [291b/9]

cemzere: <Gr. Yer çamı, yer peliti, kısamahmut otu, yer palamutu, kemaderyus; (*Ajuga chamaepitys*). [238b/7]

ceviz-i buvvā: <Ar. Küçük hindistan cevizi; (*Myristica fragrans*). “ceviz-i buva, ceviz-i bevva” [153a/3]

cezer: <Ar. Havuç; (*Daucus carota*). [210b/9]

cınār: <Far. İki çeneklilerden, 30 metreye kadar uzayabilen, gövdesi kalın, uzun ömürlü, geniş yapraklı bir ağaç (*Platanus*). [236a/8]

cırcır: <Ar. 1. Su teresi, kekeş; (*Nastrutium officinale*) . 2. Bakla; (*Vicia faba*). [151b/4]

civid: 1. Baklagillerden, yapraklarından çivit çıkarılan bitki türü (*Indigofera*). 2. Turpgillerden, yapraklarından mavi boya çıkarılan bitki (*Isalis tinctoria*). [287a/1]

cörek otu: 1. Düğün çiçeğigillerden, çiçekleri sapının ucunda bulunan otsu bir bitki, karacaot (*Nigella damascena*). 2. Bu bitkinin hamur işlerine lezzet ve koku vermek için ekilen, susam iriliğindeki siyah tohumu. [170b/15]

cöpān degnegi: Lahanagiller familyasından kurtpençesi bitkisinin ülkemizde yetişen tek ve iki yıllık geniş yapraklı bir türü; (*Polygonum aviculare*). [215a/8]

cündü būdester : <Far. Kunduztaşağı otu ve kökü, cavşir, oğlanaşı; (*Ferula elaeochytris*). “cünd-i bīdester, cünd-i bādester”. [273a/5]

çakır diken: Dikenli ve otsu bir bitki; (*Eryngium campestre*). [195a/1]

çam: Çamgillerin örnek bitkisi olan, dört mevsim yeşil kalabilen, iğne yapraklı, yurdumuzda birçok türü yetişen bir orman ağacı (*Pinus*). “cam”. [238a/9], [195b/4]

çavdar: Buğdaygillerden, unlu tane veren bir bitki; (*Secale cereale*) ve bu bitkinin esmer ve uzun tanesi. [128b/14]

çāvşīr: <Far. Oğlan aşısı denilen bir ot ve bundan elde edilen tıbbi bir zamk; (*Ferula elaeochytris*). [280a/10]

çayan: Çıyanotu; (*Polygonum bistorta*). [270a/13]

çınār: <Far. Çınar ağacı; (*Platanus orientalis*). [242b/14]

çiriş: <Far. Çiriş otu, kar kalktıktan hemen sonra çıkan bir ot, yaprakları sebze olarak kullanılan, aşağı yukarı bir metre yüksekliğinde bir bitki, dağ pırasası; (*Asphodelus*). [203a/6]

çivit: Çivit otu, turpgillerden, yapraklarından mavi boya çıkarılan bitki; (*Isatis tinctoria*). [184a/2]

çoğan: Çöven otu, kökü ve dalları, suyu sabun katılmış gibi köpürten, kir temizleyici bir bitki, sabun otu, helvacı kökü; (*Gypsophila struthium*). [218a/13]

cöpān degnegi: Lahanagiller familyasından kurtpençesi bitkisinin ülkemizde yetişen tek ve iki yıllık geniş yapraklı bir türü; (*Polygonum aviculare*). [192b/4]

cöpān düdügi: Lohusaotugiller familyasından, nemli yerlerde yetişen, uzun yeşil yapraklı, çokyıllık otsu bir bitki. [266b/5]

cörek otu: 1. Düğün çiçeğigillerden, çiçekleri sapının ucunda bulunan otsu bir bitki, karacaot; (*Nigella sativa*). 2. Bu bitkinin hamur işlerine lezzet ve koku vermek için ekilen, susam iriliğindeki siyah tohumu. [205a/12]

çügündür : Pancar; (*Beta vulgaris*). [291a/1]

dāneçadır: <Far. Çadıruşağı bitkisi ve bundan elde edilen zamk; (*Dorema ammoniacum*). [221b/3]

dār-ı fulful: <Far.-Ar. Baş biberi, uzun biber; (*Piper longum*). [259a/14]

dārçīnī: <Far. Tarçın; (*Cinnamomum*). “**dārcini, dārcinī, dārcini dārcinī, dārçini**”. [153a/15], [227b/6], [237a/11], [207a/12]

defn: <Gr. Yaprakları güzel kokulu ve yaz kış yeşil olan bir ağaç, develik; (*Laurus nobilis*). “**defne, defnī**”. [215a/11], [200b/10]

demü'l-aḥaveyn: <Ar. İki kardeşkanı ağacı; (*Calamus draco*). [160a/14]

demür diken: Demir diken, sürünücü ve sarı çiçekli bir bitki; (*Tribulus terrestris*). [273a/8]

dév saḫalı: Şa'rü'l-gul olarak da bilinen bazıları tarafından persiyavşana bazıları tarafından eyreltiye benzetilen bir ot, dev sakalı. [246a/14]

dév tuṭaḡı: Dev dudağı [deve dudağı (?)] adıyla da bilinen, yaprağı kişniş yaprağına benzeyen çiçeği ve yemişi olmayan bir bitki. [271b/6]

dögme: Dögülüp kabuğu çıkartılmış buğday, yarma. [283b/13]

duḫān: <Ar. 1. Darı. 2. Tütün, duman. [293a/3]

dütün: 1. Patlıcangillerden, birleşiminde nikotin bulunan, otsu bir bitki (*Nicotiana tabacum*). 2. Bu bitkinin kurutulup kıyılarak sigara biçiminde veya pipoyla içilen yaprağı. 3. Duman. [277a/12]

ebegümecci: Ebegümeccigillerden, mor renkli çiçekleri ilaç, yaprakları sebze olarak kullanılan, kendiliğinden yetişen çok yıllık bir bitki; (*Malva sylvestris*). “**ebemgümecci**” [271b/4]

ebücehl: <Ar. Ebucehil karpuzu, acı kavun, eşek hıyarı, acıdülek; (*Citrullus colocynthis*). [179a/13]

eftimüm: <Gr. Eftimon, bağboğan, serent, bağbozan, bostanbozan, gelinsaçı, küşüt, cinsaçı, kızıl sarmaşık, küsus, ükşus; (*Cuscuta epythimum*). “**eftimün**”. [252b/15], [257a/5]

efyün: <Gr. Afyon, haşhaş bitkisinden elde edilen uyuşturucu bir madde. [270b/4]

egir: <Gr. Egir, karın ağrısını sağaltmak için kullanılan şifalı bir köktür, kasıkotu, azakeğeri, hazambel, yel otu, eğil; (*Acorus calamus*). [282b/10]

ekin: 1. Ekilmiş tahılın filiz vermiş biçimi, tarlada bitmiş tahıl. 2. Buğday. 3. Kültür. [242b/6]

e'l-fiyye: <Ar. Peygamber çiçeğine benzer bir ot. [263b/4]

e'l-mazdegi: <? Kulan kuyruğu olarak bilinen bitkinin bir türü. [287a/13]

fālbirnes: <? Kamışa benzeyen, ak tohumları olan bir bitki, falaris; (*Phalaris tuberosa*). [203b/12]

fālincikan : <Ar. Öksüzdoğan çiğdemi, acı çiğdem, güz çiğdemi, sorıncan ağacı, ağır kestane; (*Colchicum autumnale*). “**felcifen**” .[205a/6]

farāsiyün : <Gr. Soğanak da denilen keskin, fena kokulu bir çeşit ot, yabani sarımsak, it siyegi, yaban pırasası, dağ gendenesi; (*Allium porrum*). [218a/5]

fāşurā: <Sür. 1. Yaban kabağı. 2. Sarmaşık gibi etrafında olan ağaçlara ve bitkilere sarılan, salkımında onar tane yemişi bulunan bir bitki, ören gülü, yılan üzümü, ak asma, ak sarmaşık, binkulaç, hüsn-i yusuf. “**faşra, faşira**”. [205a/2]

fāt: <Gr. Kırlangıç otunun yanında yetişen, meyveleri zehirli, yabancı bir bitki, kargabüken; (*Strychnos nux- vomice*). [203b/10]

fāvāynā: <Ar. Ayı gülü, bir şakayık türü; (*Peconia corollina*). “fāvāniyā”. [203a/2]

ferfiyūn: <Ar. Sütleğen otu ve bundan elde edilen tıbbî bir zamk; (*Euphorbia officinarum*). [207a/7]

fetāil: <? Yaprığı kına yaprağına benzeyen bir karış uzunluğunda olan bir ağaç. [205a/10]

fınduk: <Far. Fındık; (*Corylus colurna*). [254a/4]

fistuk: <Ar. Fıstık; (*Pistacia vera*). “fistūk”. [195b/1], [275b/3]

fīdūn: <Gr. Yeni yetişen ağaç veya ağaççık. [264a/1]

fik: 1. Yabancı böğrülce. 2. Yabanî mercimek. [218b/10]

fūdenc: <Far. Yarpuz denilen ot, yaban nanesi; futenc. (*Origanum vulgare*). [238a/1]

fūdenc-i cebeli: Dağ yarpuzu, güneyik otu; (*Cichorium endiva*). [270a/15]

fulful: <Ar. Biber. (*Capsicum annuum*). [294a/1]

fücr: <Ar. Turp; (*Raphanussativus*). [205b/3]

gāfes: <Ar. Kuzu pıtrağı, koyun otu, fitık otu, kasık otu, kızıl yaprak; (*Agrimonia eupatoria*). [200b/6]

ğalişnes: <Gr. Isırgana benzer bir ot, yer otu, gagalis. “galistes”. [201a/11]

ğaliyā: <Ar. Misk ve amber gibi nesnelere yapılmış güzel kokulu siyah bir macun; (*Galiamoschata*). “galiye”. [202a/8]

ğaliyūn: <Gr. Pembe veya mavimsi çiçekli, otsu bir bitki, çoban mayesi, süt otu; (*Polygala vulgaris*). [201a/7]

gār: <Ar. Defne bitkisi ve yemişi; (*Laurus nobilis*). [200b/10]

ğārānīn: <Ar. Yuvarlak yapraklı ıtır. “garaniyun” [202a/6]

ğārīkūn: <Ar. Katranköpüğü, çayır mantarlarından, şapkasının alt yüzü dilim dilim ve bir halka ile çevrili bulunan bir cins mantar; (*Polyporus igniarius*). [201a/15]

gelincik: Gelincik çiçeği, yazın kırlarda, özellikle ekin tarlalarında yetişen, kırmızı ve otsu bitki, gün gülü; (*Papaver rhoeas*). “gelincük”. [202a/6], [262b/12]

gelügenc: 1. Gelgeç, geldigeçti, dokuz dipli, kar çiçeği, süsengillerden, beyaz ve pembe çiçekler açan soğanlı bitki; (*Leuconium*). 2. Marulcuk, düğün çiçeğillerden, kökleri iç sürdürücü olarak kullanılan, kara çöpleme, yeşil çöpleme ve sarı çöpleme gibi türleri olan bir bitki, marulcuk; (*Helleborus*). “gelgeç”. [220b/3]

gendene: <Far. Pırasa; (*Allium porrum*). [277a/13]

girmüdāne: <? Kurtbağrı bitkisinin tohumu. “girdane”. [259b/4]

ğubeyrā: <Ar. 1. İğde ağacı ve meyvesi; (*Elaegnus angustifolia*). 2. Habeş'te darıdan yapılan bir cins şarap. [202a/13]

ğunnāb: <Ar. Hünnap, kızılığde, üvez ağacı; (*Sorbus aucuparis*). “unnāb”. [288a/14]

ğureyrā: <Ar. Reçina otu. “gurara”. [202b/3]

gül: <Far. 1. Gül. (*Rosa*). 2. Çiçek. [292b/8]

güneyik: Hindiba, yaban marulu, güneyik, göyinek; (*Cichorium endiva*). [289b/5]

günlük: Günlük ağacı ve bundan elde edilen zambak; ak günlük (*Boswellia*), kara günlük (*Cortex styracis*) olmak üzere iki türü bulunur. “**günlüg, günlük, günlig**”. [273a/5], [221b/3], [267b/7], [249b/2]

güyegü: Güveği otu, kekik otu, zater; (*Origanum vulgare*). “**güyegi**”. [281a/1], [272b/15]

habbü'l-mülük: < Ar. Sütleşen bitkisinin tohumu; (*Euphorbia*). [252a/2]

harbak: < Ar. Çöplene otu; Ak çöplene, (*Helleborus album*) ve kara çöplene, (*Helleborus orientalis*) olmak üzere başlıca iki türü vardır. “**harbak**”. [266b/6], [214a/3]

hardal: < Ar. Hardal, turpgillerden, sarı çiçekli, deriyi yakıcı nitelikte olan ve tohumu hekimlikte kullanılan, tadı acı ve bir yıllık bir bitki; ve bu tohumun toz durumuna getirilmiş veya sirke ile karıştırılarak yapılmış macunu. “**hardāl, hardal, hardāl**”. [248a/7], [253b/15], [291b/9], [209b/7]

hāsimūnā : < ? Türkçe bağırsak otu olarak bilinen, kökü karpuz köküne benzeyen bir ot. [285b/15]

hāšā: < Far. 1. Kekik otu, dağ nanesi, güveği otu; (*Origanum vulgare*). 2. Eski binalarda, terk edilmiş viran yerlerde, kayalarda yetişen papatya çiçeği gibi çiçekleri olan yabancı bir bitki. “**hāšā**”. [190a/15], [157a/14]

haşhāš: < Ar. Haşhaş, gelincikgillerden, kapsüllerinden afyon elde edilen, tohumlarından yağ çıkarılan bir yıllık ve otsu bir kültür bitkisi. [243b/2]

hatmī: < Ar. Hatmi çiçeği, ebegümecigillerden, bazı cinslerinin kök ve çiçekleri hekimlikte kullanılan, çok yıllık otsu bir süs bitkisi, ağaçküşesi; (*Althaea officinalis*). [293b/3]

havuc: < Far. Maydanogillerden, koni biçimindeki etli kökü için sebze olarak yetiştirilen, iki yıllık otsu bir kültür bitkisi, yeregeçen; (*Daucus carota*). [202b/3]

hayyü'l-ālem : < Ar. Kaya kuruğu; (*Sedum*). [238a/10]

helīle: < Far. Helile otu, tohumları tıpta müşil olarak kullanılan bir bitki. Kara helile, sarı helile gibi türleri bulunur. “**helīlec**”. (*Terminalia*). [164a/12], [288a/5]

heliyūn: < Far. Kuşkonmaz denen bitki; (*Asparagus officinalis*). “**heliyun**”. [287b/3]

hernüve: < ? 1. Türkçe kalenbek olarak da bilinen bir bitki. 2. Öd ağacının meyvesi. [287a/6]

herşef: < Far. Kenger. [195a/1]

heşt-dehān: < Far. Genellikle Hindistan dolaylarında bulunan meşhur bir ağacın adı. [287a/8]

heyūfāriḳūn : < Gr. Türkçe kılıç otu ve yara otu olarak bilinen bir bitki; (*Hypericon perforatum*). [289b/15]

hinnā: < Ar. Kına ağacı; (*Lawsonia inermis*). [215b/2]

hiyār: < Ar. Hiyar, salatalık; (*Cucumis sativus*). [257b/4]

hiyārşenber : < Ar. Hiyarçember, acur; (*Cassia fistula*). “**hiyārşenber**”. [289b/2], [253a/6]

hindübā: < Ar. Birleşikgillerden, yaprakları haşlanarak salata gibi yenebilen, birkaç yıllık otsu bir bitki, güneşik, karakavuk (*Cichorium endivia*). “**hindibā**”. [289b/4]

ḥurmā: < Far. Hurma; (*Phoenix dactylifera*). “**ḥurmā, ḥürmā**”. [258a/9], [236b/3], [281b/3]

ḥuzaż: < Ar. Topalak, kırkboğum bitkisi ve bundan elde edilen bir tür ilaç; (*Cyperus rotundus*). [219a/13]

hüdeyliye : < Ar. 1. Yaban akırkarhası. 2. Yaprığı kereviz yaprağına, kökleri besfayice, tadı mevizece benzeyen bir ot. [287a/1]

hüdhüd : <? Ayıkulağı, sığırkuyruğu, sıçan kulağı; (*Verbascum speciosum*). [286b/1]

ıdhır: < Ar. Mekke ayrığı; (*Andropogon schoenanthus*). “**adhır**”. [290a/14]

‘neb: < Ar. Üzüm. [199a/3]

‘nebü’ d-dübb : < Ar. Ayı üzümü, Fundagillerden, küçük taneli yemişler veren, tüylü bir bitki; (*Arbutus uva ursi*). [196b/5]

‘nebü’ s-sa‘leb : < Ar. Tilki üzümü, it üzümü; (*Solanum nigrum*). [273a/2]

‘ırku’ş-şabbā‘in : < Ar. Türkçe kırlangıç otu ve hilaliye olarak bilenen bir bitki. “**uruku's-sabbagin**” [189a/5]

ısrğan: Isrgan otu; (*Urtica*). “**ısrğan**”. [259b/10]

ibrahīm diken: < Ar.-T. Boğa dikeni, eşek dikeni, deve elması, guga dikeni, hölemez, tüsü; (*Eryngium*). [210b/4]

igde: İğde ağacı ve meyvesi; (*Elaeagnus angustifolia*). [290b/14]

ıklīmiya: < Ar. Bakır, gümüş ve altın gibi maddelerin talaşı. Göz hastalıklarının tedavisinde kullanılır. “**ıklīmiyā, ıkmūliyā**”. [265a/7], [276b/14], [240a/1]

ıklülü’l-melik : < Ar. Koçboynuzu otu, kokulu yonca, eşek yoncası da denilen çiçekleri boyar madde olarak kullanılan bir bitki; (*Melilotus officinalis*). “**ıklülü’l-melik**”. [224b/13]

incibar: < Ar. Beşparmak otu; (*Potentilla erecta*). “**incibār**”. [276a/15]

incir: < Far. İncir; (*Ficus carica*). [238b/2]

‘isā misvākı : < Ar. Abbas misvakı, isa misvakı, uzun hıyar. [281b/10]

isfanāḥ: < Gr. Ispanak; (*Spinacia oleracea*). [281a/2]

isfidāc: < Far. Helyun, kuşkonmaz bitkisi, tilkişen, tilkikuyruğu, separine; (*Asparagus officinalis*). “**isfidāc**”. [246a/2], [198b/13]

it burn: Yabani gül, köpek gülü; (*Rosa canina*). “**it burnı, it burn**”. [166a/11], [195a/3], [200a/5]

it dili: Köpek dili, başlı diken de denilen kırmızımsı veya morumsu çiçekli iki yıllık otsu bir bitki; (*Cinoglossum officinalis*). [247a/3]

it keseri: İtkasarı; köpek soğanı; (*Bunium bulbocastanum*). [227a/8]

it üzümü: Patlıcangillerden, ormanda yetişen bir bitki; köpek üzümü, kuş üzümü, it boncuğu; (*Solanum nigrum*). [178b/2]

kabak: Kabak; (*Cucurbita*). “**kabağ**”. [228a/11], [209b/5]

ka'bel: < Ar. Yaprığı susam yaprağına, kökü ada soğanına benzeyen, uzun başlı, sert bir çeşit mantar. [216b/12]

kābilī: < Ar. Helile otu türlerinden biri; (*Terminalia*). [288b/3]

kādī: < Ar. Bir çeşit hurma. [225a/7]

kāfūr: < Ar. Kâfur ağacından elde edilen, hekimlikte kullanılan, beyaz ve yarı saydam, kolaylıkla parçalanan, güzel kokulu bir madde. [224a/13]

kākūle: < Ar. Kakula otu, hil otu, zencefilgillerden, sıcak iklimlerde yetişen güzel kokulu bir bitki; (*Elettaria cardamomum*) ve bitkinin baharat olarak kullanılan tohumu. “**kākūle**”. [153a/4], [287a/8]

kalāniş: < Gr. Karaboya ve kökü. “**kalandis**”. [218a/1]

kalıgan: < Ar. Kaluğan dikenini, kalkan dikenini, çakır dikenini, devedikenini, peygamber dikenini; (*Silyum marianum*). “**kalugan**”. [168b/6]

kalīnūfīdiyūn: < Gr. Topuzluca, sünnetlice otu adları da verilen bir bitki. “**kalitufudiyun**”. [218a/4]

kamış: Kamış, buğdaygillerden, sulak, nemli yerlerde yetişen, boğumlu, sert gövdesi olan bitkiler; (*Phragmites australis*). [256b/2]

kanāberī: < ? Sarı sütleğen. [218b/11]

kanbīl: < Ar. 1. Kanbil otu, güveği feneri; (*Physalis alkekengi*). 2. Yemen’de gökten yağın çığın toprakla karışmasıyla oluşan kavrulunca sarı renk alan bir cins toprak. “**kembil**”. [222a/5]

kanṭariyūn: < Gr. Kantaron otu, hekimlikte kullanılan, sarı çiçekli, acı köklü, küçük bir bitki; (*Gentiana lutea*). “**kandariyūn, kanṭariyūn**”. [220b/1], [287a/10], [161b/12]

kar: < Ar. Kabak; (*Cucurbita*). [209a/12]

karanful: < Ar. Karanfil; (*Eugenia caryophyllata*). [275b/6]

karāniyā: < Far. Kızılçık ağacı ve meyvesi, egren, üvez yemişi. [210b/2]

karāşiyā: < Far. Kiraz meyvesi; (*Cerasus avium*). [208b/10]

karāṭāvgyūn: < Gr. Yaban darısı. “**karṭāvgyūn**”. [211a/2]

karbūz: < Far. Karpuz; (*Citrullus vulgaris*). “**kārbūz**”. [170b/4]

karīmen: < ? Keçi geyik boynuzu adıyla da bilinen, yaprağı tohmekan yaprağına benzeyen beyaz çiçekli bir bitki. [209a/1]

karḳamān: < Far. Günlük ağacı yemişi içinden çıkan çöp. “**kurkuman**”. [211a/14]

karpūz: < Far. Karpuz; (*Citrullus vulgaris*). “**kārpūz**”. [179a/13], [286a/1]

karz: < Ar. Mısır’da yetişen, akasya yapılan dikenli bir ağaç. “**kurz**”. [211b/1]

kaşab: < Ar. Kamış. [214b/3]

kaşabü’s-sükker: < Ar. Şeker kamışı. [214b/15]

kaşabü’z-zerīre: < Ar. Sulak yerlerde biten ayrık cinsinden zehirli bir ot, kanyaş, ganyaş, kanyaşı. [214b/9]

kaşāş: < Ar. Arı otu; (*Medicago arborea*). [215a/4]

kaşnı: <Far. Kadı ağacı, şeytanboku otu ve bundan elde edilen zamk; (*Ferula assa-foetida*). “**kāşnī**” [177a/4], [238a/2]

kāsni: <Far. Hindiba, yaban marulu, acı marulu, güneyik; (*Cichorium endiva*). [289b/5]

kāşūm-ı rūmī: <Ar. Horozgözü otu. (*Seseli tortuosum*). [224b/12]

kaşun: Kavun; (*Cucum*). [287b/15]

kaysūm: <Ar. 1. Ayvadana, civanperçemi, kovan çiçeği, ak yavşan, barsama otu; (*Achillea*). 2. Karınca otu. [223b/10]

każāb: <Ar. Çoban dikenini cinsinden, ondan daha büyük bir bitki. [215a/8]

każişūn: <Gr. Yabani patlıcan. “**gażişūn**”. [236a/7]

kebābe: <Ar. Kuyruklu biber; (*Piper cubeba*). [226a/15]

kebere: <Ar. Gebere otu, keditırnağı; (*Capparis spinosa*). [290a/14]

kebiķec: <Far. Yabani kereviz cinsinden bir bitki, masiva çiçeği, yırtıcılar ayası, düğün çiçeği, kurbağa otu, düğün otu. [226a/9]

keçi boynuzu: Keçiboynuzu ağacı; (*Ceratonia siliqua*). [200a/11]

keffū’l-ādem: <Ar. Adam ayası olarak da bilinen bir ot. [236b/1]

keffū’l-hirri: <Ar. Türkçe kedi ayası denilen bir ot. “**keffū’l-hirri**”. [236a/12]

keffū’z-żib: <Ar. Sırtlanayası. “**keffū’z-żib**”. [236a/3]

kelem: <Far. Lahana; (*Brassica oleracea*). [231a/4]

kelhūd: <Ar. Sek beni, at kasmısı, keff el arus; (*Ferula Comune*). [222a/8]

kemāderiyūs: <Gr. Yer çamı, yer peliti, kısamahmut otu, yer palamutu; (*Ajuga chamaepitys*). “**kemaderyus, kemāderiyūs**”. [238b/7], [184b/4]

kemāfiṭūs: <Gr. Yer çamı, yer peliti, kısamahmut otu, yer palamutu; (*Ajuga chamaepitys*). [238a/9]

kemāh: <Far. Mantarın tüm cinslerine verilen genel ad. [237b/11]

kenger: <Far. Birleşikgillerden, yaprakları dikenli yaban bir bitki, eşek dikenini, kengel; (*Cynara cardunculus*). [241a/4]

kerās: <Ar. Türkçe pirinççiler otu denilen, uzun ve yumuşak budakları olan, kırıldığında sütü akan dağ ağaçlarından bir ağaçtır. [233b/12]

kerāviyā: <Ar. Karaman kimyonu; (*Carum carvi*). “**kerāviyā**”. [233b/6]

kerefūs: <Ar. Kereviz; (*Apium graveolens*). “**kerefes, kerfes**”. [184b/1], [287a/3]

kerkes: <Far. Tavşancıltaşağı, tavşantopu, yumru köklü, salep yapılan bir çeşit bitki. [278b/2]

kerm-i būstān: <Ar. Kızıl çiçekli, uzun budaklı bir ot. [229b/10]

kerm-i būstāni: <Ar. Üzüm asmısı; (*Vitis vinifera*). [229a/15]

kerneb: <Ar. Lahana; (*Brassica oleracea*). “**kürneb**”. [230a/10]

kesbinec: <Far. Su kenarlarında biten ufak ve lezzetli bir tür mantar, yer elması. “**keşnec**”. [226a/10]

keşmūnā: <? Yaprığı merzencuş yaprağına benzeyen bir bitki. [235b/1]

- keşür:** <Far. Yabani havuç; havuç tohumu; (*Daucus carota*). “**keşir, keşür**”. [225a/5]
- ketān:** <Ar. Keten bitkisi ve bundan elde edilen dokuma, bez. “**kettan, kettān**”. [189a/5], [227b/14]
- ketān tohmı:** <Ar. Keten tohumu; (*Semen linum usitatissimum*). [166a/8]
- ketiše:** <? Tohumu şahtere tohmuna, çekirdeği, yaprağı ve çiçeği ketene benzeyen bir bitki. [227b/13]
- keysün:** “keysün-ı habēšī” Solucançıkaran otu, bir tür yavşan; (*Artemisia cina*). [227a/12]
- kezwān:** <Far. Soluk sarı veya beyazımtırak çiçekli otsu bir bitki, oğul otu; (*Melissa officinalis*). [235a/11]
- kınā:** <Ar. 1. Kına, kına ağacının kurutulmuş yapraklarından elde edilen, saç ve elleri boyamakta kullanılan toz. 2. Kadı ağacı; (*Ferula assa-foetida*). [229b/12]
- kınnā:** <Far. Türkçe daneçadır olarak bilinen dikenli bir ot ve bu otdan elde edilen pus. [221b/2]
- kınnab:** <Ar. Kendir tohumu; (*Cannabis sativa*). [222b/13]
- kızılçuk:** 1. Kızılçukgillerden, yaprak açmadan çiçeklenen iri gövdeli bir ağaç (*Cornus mas*). 2. Bu ağacın güzün olgunlaşan, kırmızı, tek çekirdekli, reçeli ve şerbeti yapılan, buruk bir tadı olan yemişi. [261b/7]
- kimnūn:** <Ar. Kimyon, güzel kokulu ve otsu bir bitki; (*Cuminum cyminum*) ve bu bitkinin tohumundan elde edilen baharat olarak kullanılan toz. [273a/4]
- kirās:** <Gr. Kiraz ağacı; (*Cerasus avium*) ve bu ağacın kırmızı veya beyaz renkte, etli, sulu, tek çekirdekli meyvesi. [208b/10]
- kişnic:** <Far. Kişniş otu; (*Coriandrum sativum*). “**kişnic**”. [285b/12], [273a/7]
- koça yarpuzı:** <Ar. Hoş kokulu bir tür bitki, koca yarpuzı, yabani nane, mercanköşk; (*Mentha*). [264a/9]
- koğa:** Hasır otu. “**koğa, kofa**”. [179b/12]
- koğaz:** Yaban pırasası. [207b/8]
- koruk:** Koruk, henüz olgunlaşmamış üzüm. “**koruğ**”. [272b/14], [153a/1]
- koz:** <Far. Ceviz; (*Juglans regia*). “**köz**”. [265a/6]
- kozağ:** Kozalak. [223b/1]
- köknār:** <Far. Köknar ağacı ve yemişi; (*Abies cilicica*). [260b/10]
- kufra:** <Far. Hurma ağacının çiçeği, hurma çiçeğinin kabuğu, kapçık, gelincik otu. [236b/2]
- kūkalīs:** <Gr. Yaban turbu cinsinden bir bitki, yaban havucu otu. [223a/10]
- kulan kuyruğı :** <Far. Kuşkonmaz denen bitki, helyun; (*Asparagus officinalis*). [287a/12]
- kulapa:** <Far. Sütleğen türünden bir bitki, mazeryun; (*Aster tripolium*). [252b/5]
- kulb:** <Far. Bitkisinin yaprağı zeytin yaprağına benzeyen bir tohum. Şarapla karıştırıldığında taş düşürücü özelliği vardır. [217b/9]

- ḳulḳās:** < Ar. Kulkas otu ve bu otun ilaç olarak kullanılan kökü; (*Colocasia esculenta*). [217b/2]
- ḳulḳul:** < ? Yaban narının tohumu. [217b/7]
- ḳulūmāyin:** < Gr. Arapça şecere-i ebi malik, Türkçe sabun otu, köpürtgen olarak bilinen bitki. “**kuluman**”. [218a/14]
- ḳūmanī:** < Far. 1. Kozalağı pamuk kozalağına benzeyen bir bitki. 2. Boza şurubu. “**kumini**”. [223a/15]
- ḳunduz ḥāyası:** Kunduztaşağı otu ve kökü, cavşir, oğlanaşı; (*Ferula alaeochytris*). [291b/9]
- ḳurāḥ:** < Ar. Yabani rezene cinsinden bir bitki. [212a/14]
- ḳurdumānā:** < Far. Karaman kimyonu, geyik ziresi, geyik kimyonu. “**ḳurdumāne**”. [208a/10]
- ḳurm:** < Ar. Deniz içinde yetişen çınara benzeyen, dallarından tütsü yapılan bir ağaç. [212a/11]
- ḳurrās:** < Ar. Pırasa; (*Allium porrum*). “**kunnās**”. [231b/9]
- ḳurretü'l-‘ayn:** < Ar. Su teresi, su kerevizi. [209a/5]
- ḳurşa‘ne:** < Ar. Boğa diken, eşek diken, deve elması, guga diken, hölemez, tüsü; (*Eryngium*). “**karsa‘ne**”. [210b/4]
- ḳurṭ:** < Ar. Yonca otu; (*Trifolium*). [211b/11]
- ḳurṭum:** < Ar. Aspir tohumu; (*Carthamus tinctorius*). [211b/12]
- ḳurṭum-ı berri:** < Ar. Yabani safran; (*Chartamus lanatus*). [212a/7]
- ḳuṣṭ:** < Ar. Kıst otu, topalak otu ve bu otun kökünden elde edilen ilaç; kust-ı hindî ve kust-ı arabî olmak üzere iki türü bilinir; (*Costus*). [212b/3]
- ḳuṣṭūn:** < Gr. Sovukluk otu ve acıkıcı ot adı da verilen bir tür ot. “**kastarun**”. [214a/2]
- ḳuṣūs:** < Gr. Yoksulurganı denilen bir cins sarmaşık. [213a/8]
- ḳuṭf:** < Ar. Yabani ıspanak, sirken. “**katf**”. [216a/4]
- ḳuṭūb:** < Ar. Kena ağacı, hina ağacı (*Lawsonia alba*). [215b/2]
- ḳūṭūlūdūn :** < Gr. Kaya kuruğunun bir türü; (*Sedum*); “**kulidun**”. [223b/3]
- ḳuṭun:** < Ar. Pamuk; (*Gossypium*). “**kudn, kutn**”. [215b/8]
- ḳuzı ḳulağı:** Kuzukulağı; (*Rumex acetosella*). [253b/13]
- kūbbāt:** < Ar. Ağaç kavununu andıran bir tür yumuşak limon. [227a/14]
- kūlūcūr :** Buğday içinde bulunan siyah taneler. “**kileçeri, külçer**”. [277b/8]
- kūmşerā:** < Ar. Armut; (*Pirus communis*). [237b/1]
- kūndūs:** < Ar. Aksırık otu; (*Gypsophila struthium*). “**kündüs**”. [240a/15]
- kūndūr:** < Far. Ak günlük, buhur; çam sakızı. [239b/6]
- kūrsūne:** < Ar. Burçak ;(*Vicia ervilia*). “**kersene**”. [233a/7]
- kūseylā:** < ? Semizlik otu. [235b/3]
- kūṣūs:** < Gr. 1. Yoksulurganı denilen bir cins sarmaşık. 2. Fesleğen; (*Ocimum basilicum*). “**kusus**” [235b/7]

kütüm: <Far. Çivit otu yaprağı. “**kütüm, ketm**”. [227b/9]

küzbere: <Far. 1. Kişniş otu; (*Coriandrum sativum*). 2. Cırtatan, acı kavun, karga düleği; (*Ecballium elaterium*). [234a/15]

lāden: <Far. Laden otu ve bu otun zift gibi siyah, kokulu olan zamkı; (*Citris creticus*). [241b/7]

ladin: Çamgillerden, 50-60 metre yüksekliğinde, düz gövdeli, kozalağı aşağıya doğru sarkık, kerestesi ve reçinesi değerli, çam türüne çok yakın bir orman ağacı (*Picea*). [262a/8]

lāgiye: <Ar. Çiçekleri dereotuna benzeyen, sütleğen cinsinden bir bitki, balık ağısı. [242a/11]

lāgütin: <Gr. Tavşanayağı, tavşantopuğu gibi isimlerle de bilinen bir ot. “**laguten**”. [242b/2]

lahāna: <Gr. Turpgillerden, geniş ve kalınca kat kat yaprakları olan, güz ve kış sebzesi olarak yetiştirilen ve birçok türü olan bitki, kelem (*Brassica oleracea*). [216a/4]

lālā: <Far. Mekke'den gelen yer incisi, inci çiçeği. [242b/4]

lāle: <Far. Zambakgillerden, yaprakları uzun ve sivri, çiçekleri kadeh biçiminde, türlü renkte bir süs bitkisi (*Tulipa gesneriana*). [167b/5]

lebenü's-sevdā : <Ar. Sütleğen otu ve bundan elde edilen tıbbî bir zamk; (*Euphorbia officinarum*). [245a/7]

leblāb: <Ar. Bir tür sarmaşık; (*Hedera helix*). [242b/5]

lebsān: <Far. 1. Hardal tohumu, kıcı. 2. Tarlada biten ve yenilebilen bir cins bitki. [243a/2]

lesenc: <? Yeşil yemişleri olan çınar ağacına benzer bir tür ağaç. [242b/14]

levz: <Ar. Badem. “**leviz**”. [247b/3]

leyhītes: <Gr. Şebboy-ı berri olarak da bilinen bir bitki. “**lhhyetes**”. [247b/1]

lihāmü'z-zehēb : <Ar. 1. Altın otu; (*Ceterach officinarum*). 2. Kuyumcuların altın eritmede kullandıkları bir çeşit tuz. [245b/9]

lihāü'l-gülü: <Ar. Şa'rü'l-gul olarak da bilinen bazıları tarafından persiyavşana bazıları tarafından eyreltiye benzetilen bir ot, dev sakalı. “**lha'ü'l-gul**”. [246a/14]

lhhyetü't-teys : <Ar. Yunanca hufestidas, Türkçe teke sakalı denilen sarı çiçekli otsu bir bitki; (*Tragopogon pratensis*). [245b/1]

libānūtas : <Gr. Günlük ağacı gibi zamkı olan bir ağaç. “**libanutus**”. [249b/2]

līmōn: <Gr. 1. Turunçgillerden, 3-5 metre yüksekliğinde, kışın yapraklarını dökmeyen, beyaz çiçekli bir ağaç (*Citrus limonum*). 2. Bu ağacın sarı renkli, kabuğu kokulu, suyu ekşi meyvesi, sulu zırtlak. [251b/12]

līmūniyūn : <Gr. Kuzukulağının bir türü, iri kuzukulağı; (*Rumex acetosella*). [249b/13]

lisān: <Ar. Lisanü's-sevre benzeyen, sığırkulağı, ballık, balılak gibi isimlerle de bilinen bir bitki. [246b/8]

lisān-ı hāmel: < Ar. Sinirotu, bağa yaprağı; (*Plantago major media*). “**lisān-ı hāmel, lisānū’l-hāmel**” [268b/15], [184a/10], [245b/11]

lisānū’l-‘aşāfir: < Ar. Kuşdili bitkisi; (*Rosmarinus officinalis*). “**lisānū’l-‘aşāfir**”. [153a/3], [246b/12]

lisānū’l-keleb: < Ar. Köpekdili, başlı diken de denilen kırmızımsı veya morumsu çiçekli iki yıllık otsu bir bitki; (*Cinoglossum officinalis*). [247a/3]

lisānū’s-sevr: < Ar. Sığırdili otu; (*Anchusa officinalis*). [246b/1]

lisānū’s-sıb’ : < Ar. Kenarları testere dişi gibi olan bir yaprak, arslandili. “**lisānū’s-seb’**”. [246b/15]

lūbyā: < Far. Börülce. “**lūbiya**”. [248a/5]

lūf: < Far. Yılanbıçağı, yılanyastığı ve bu bitkinin şifalı kökü. [248b/13]

luffāh: < Ar. Yebruhüs-sanem ve ‘abdü’s-selam isimleriyle bilinen bitkinin yemiştir; (*Mandragora officinalis*). [291b/4]

lūkākīšā : < ? Köki kıla benzeyen, tadı acı olan bir ot. [248a/10]

lūkās: < ? Mürrün bir türü. [248a/13]

lūsīmāciyūs: < Gr. Altın kamışı denilen, çiçekleri altına benzeyen bir bitki. “**lūsīmāhiyūs**”. [248a/14]

lūk: < Ar. Lak ağacı ve bu ağaçtan elde edilen zamk, kırmızı boya ağacı; (*Rhus oxycantha*). [247a/7]

mağās: < Ar. Yabani nar ağacı kökü; (*Punica granatum*). [268a/15]

māhīzehre: < Far. Sığırkuyruğu bitkisi; (*Verbascum*). “**māhīzehrec**”. [252a/11]

māhūdāne : < Far. Sütleğen tohumu. [252a/2]

maluṭāt: < ? Dev dudağı [deve dudağı (?)] adıyla da bilinen, yaprağı kişniş yaprağına benzeyen çiçeği ve yemişi olmayan bir bitki. [271b/6]

māmīšā: < Far. 1. Kırmızı çiçekli kırlangıç otu; (*Glaucium corniculatum*). 2. Sarı gelincik, sarılık otu. “**māmīšā**”. [253b/2]

mark: < ? Palmiyeye, serviye benzer bir ağac. [272b/7]

mārkuyūyā : < ? Deva-i Hindidir, mahiyeti bu diyarda maruf ve malum değildir. “**markiyu**”. [254a/2]

mars: < ? Kocalar yarpuzu adıyla bilinen bir bitki. [263a/14]

mārsama: < Gr. Barsama otu, siyenber, varsama, güzel kokulu yaprakları yemeklere konulan, nane ve yaban kekiğinin ortak adı; (*Mentha aquatica*). [162a/13]

mārūl: < Gr. Birleşikgillerden, geniş ve uzun olan yeşil yaprakları taze olarak yenilen bir bitki (*Lactuca sativa*). “**mārūl**”. [290b/13], [288b/14]

maş’: < ? Muşmula denilen bir meyve. “**musa’**”. [268b/4]

māş: < Ar. Börülceye benzeyen bir tür fasulye, mürdümük; (*Lathyrus sativus*). [253b/9]

matkab ḳozi: < Ar. Mekke-i Mükerrreme’de olan dum ağacı dedikleridir ki hurma ağacına benzer, Mekke pelesengi. [269b/12]

māzeriyūn: <Far. Anason; (*Pimpinella anisum*). “**māzeryūn**”. [252b/4]

māzū: <Far. Mazı; (*Thuya*). [288a/8]

menevüş: <Far. 1. Menengiç, kara ağaçgillerden, düz kabuklu, kerestesi sert ve dayanıklı bir ağaç, çitlik; (*Pistacia terebinthus*) ve bu ağacın mercimekten büyük, yuvarlak, buruk lezzette meyvesi. 2. Menevşe; (*Viola tricolor*). “**menevüş**”. [273b/15], [226b/12]

merān: <Ar. Yaban kızılcığı. “**mürran**”. [261b/6]

mercimek : <Far. 1. Mercimek. 2. Bu bitkinin, besin değeri yüksek, ufak, kırmızı, sarı veya yeşil, yuvarlak ve yassıca tohumu, yasmık; (*Lens culinaris*). “**mercimeg, merçimeg**”. [188a/10], [198b/7], [245b/15]

merdişferum: <Far. Yabani mersin; (*Myrtus communis*). “**murd-isferem**”. [272b/3]

mersin: <Gr. Mersin, yaprakları yaz kış yeşil kalan, gıda ve parfüm sanayisinde ham madde olarak kullanılan, meyvesi murt adıyla bilinen, esansı çıkarılan, beyaz çiçekli, güzel kokulu bir ağaç, sazak; (*Myrtus communis*). “**mersin**”. [265a/12], [262a/11]

merv: <Ar. Hoş kokulu bir tür bitki, koca yarpuzı, yabani nane, mercanköşk; (*Mentha*). [264a/8]

merzencüş : <Far. Sıçankulağı; (*Anagallis*), mercanköşk çiçeği; (*Origanum majorana*). [272b/11]

meşmuşa: <Far. Kayısı ağacının Akdeniz ülkelerinde yetiştirilen küçük meyveli bir türü, zerdali; (*Armeniaca vulgaris*). “**meşmeşa**”. [267b/5]

metnān: <? Kurtbağrı ve yaban leylağı isimleriyle de bilinen, genellikle bağların etrafında bulunan bir bitki; (*Ligustrum vulgare*). [259b/2]

mev: 1. Üzüm kütüğü ve çubuğu, asma. 2. Üzüm yaprağı. [272a/3]

mevīzec: <Far. Zehirli bir bitki türü, bit otu, kokar ot, mevezek, mevzek; (*Delphinium staphisagria*). [287a/4]

mevrikā: <Far. Yabani sümbül. “**murkiya**”. [272b/6]

meviz: <Far. Kuru üzüm. “**meviz**”. [272a/12]

meydiyūn: <Far. Geyikkuyruğu. “**meydpuz**”. [274a/6]

mihleb: <Ar. Mahlep, kokulu kiraz, İdris ağacı; (*Prunus mahaleb*) ve bu ağacın bahar olarak kullanılan, nohut büyüklüğündeki yemişi. “**mahleb**”. [260a/5]

mışır: <Ar. 1. Buğdaygillerden, gövdesi boğumlu ve kalın, yaprakları şerit biçiminde, boyu yaklaşık 2 metre olabilen, erkek çiçekleri tepede salkım durumunda, dişi çiçekleri yaprakla gövde arasında koçan biçiminde olan bir kültür bitkisi (*Zea mays*). 2. Bu bitkinin koçan üzerindeki taneli ürünü. 3. Bu ürünün taneleri. [211b/1]

mī‘ā: <Ar. Günlük ağacı, sığla ağacı; (*Liquidambar orientalis*). [273b/12]

mīls: <? Yaban biberi. “**mis**”. [273b/3]

miryāfilūn : <Gr. Peygamber çiçeğine benzer bir ot, el-fiyye. [263b/4]

misvāk: <Ar. Kuzey Afrika, İran ve Hindistan’da yetişen dikensiz küçük bir ağaç; (*Salvadora persica*) ve bu ağacın, ucu dövülüp fırça durumuna getirilen ve diş temizliğinde kullanılan çubuğu. [227a/15]

mizmâri’r-râ’î: <Ar. Azanü'l- ‘abd ve çobandüdüğü adlarıyla da bilinen, çiçekleri çana benzeyen ve kökü hekimlikte kullanılan bir bitki; (*Asarum europaeum*). [266b/4]

muhlîşe: <? Sevtira ve hühdüdbaşı gibi adlarla da bilinen yaprağı kereviz yaprağına, çiçekleri akrebe benzeyen bir bitki. “**muhlis**”. [260a/12]

muql: <Ar. Günlük ağacı, sıgla ağacı; muql-ı azrak ve muqlü’l-yehud olmak üzere başlıca iki türü vardır; (*Boswellia carteri*). [269a/5]

muql-ı azrak: <Ar. Muql zamkının bir çeşidi, gürün zamk ağacı; (*Commiphora mukul*). [187a/2]

muql-ı hicâzî: <Ar. Hicaz dolaylarında yetişen bir tür günlük ağacı ve ondan elde edilen zamk. [211a/15]

muql-ı mekkî: <Ar. Mekke-i Mükerrreme’de olan dum ağacı dedikleridir ki hurma ağacına benzer, Mekke pelesengi. [269b/12]

muqlü’l-yehūd: <Ar. Günlük ağacının bir türü; (*Boswellia carteri*). [164a/9]

muql: <Ar. Günlük ağacı ve bundan elde edilen zamk, muql; (*Commiphora africana*, *boswellia carteri*). [207a/12]

mülidânâ: <? Genellikle altın ve gümüşten meydana getirilen, mürdesenge benzer bir madde. [273b/1]

mulūh: <Ar. Kara pazı, sarmak, deniz pazısı; (*A. halimus*). [271b/1]

mulūhiyâ: <Far. Ebe gümece; (*Malva sylvestris*). [271b/4]

murâr: <Far. Çok yıllık otsu ve dikenli bir bitki, boğadikeni, çobankaldıran. “**merar**”. [264a/2]

murūlest: <? Belesan fidanı olarak da bilinen, uzunluğu insan boyunca olan bir ağaç. “Eserin diğer bir nüshasında [murtuvar] olarak yer almıştır”. [263b/12]

muşmıla: <Ar. Sinca dikeni meyvesi. “**muşmula**”. [268b/4]

mürdümük: Otsu bölümüm hayvan yemi olarak kullanılan, beyaz, açık mavi veya mor çiçekleri olan bir yıllık otsu bitki, akburçak (*Lathyrus sativus*). [253b/10]

nâğîşt: <Far. 1. Nar- Mısri ve nar-Hindi adıyla da bilinen beyaz ve hoş kokulu çiçekleri olan bir ağaç, Hint narı, nar-müşk; (*Mesua ferrea*). 2. Nar çiçeği. “**nagist**”. [275b/4]

na’nâ: <Ar. Nane; (*Mentha piperita*). “**na’nâ, nagnâ**”. [263a/13], [209b/9], [279a/5]

nānhūvāh: <Far. Anason; (*Pinpinella anisum*). “**nānhūvah, nānhū**”. [240a/9], [274a/11], [281a/1]

nār: <Far. Nar ağacı ve meyvesi; (*Punica granatum*). [275b/6]

nārcil: <Far. Hindistan cevizi; (*Cocos nucifera*). [274b/12]

nārdin: <Far. Rum sümbülü, alaman sümbülü, sultanî sümbül. “**nārdin**”. [275a/9]

nārinç: <Far. Narenc, turunç; (*Citrus aurantium amara*). [275a/3]

nārķābı: Nar kabuğu. “**nārķābı**”. [286a/12], [166a/12]

nār-ķivâ: <? Frenk biberi, fülfulü’l-ma’, su biberi; (*Polygonum hydropiper*). [275b/8]

nāzemüşk: <? Nar miski adıyla da bilinen bir bitki. [275a/15]

nefl: <Ar. Kalkuyruk, deve gibi bazı hayvanların otladığı dikenli bir bitki. [280a/11]

- nehāl:** <Far. Yaban havucu, nehşel, nehel. [281a/7]
- neimmām:** <Ar. Sisenber, marsama gibi isimlerle de bilinen bir bitki. [280a/12]
- nergis:** <Far. Nergis çiçeği, zerrinkadeh çiçeği; (*Narcissus*). “**nercis**”. [277a/13], [277a/12]
- nesrīn:** <Far. Bir tür yaban gülü. [278a/3]
- nīlec:** <Far. Çivit otu; (*Isatis tinctoria*). [282a/10]
- rāzīki:** <Ar. 1. Kalınca kabuklu, iri ve uzunca taneli, şekeri çok bir tür üzüm. 2. Ak susam dibinde biten bir kök. [280b/7]
- nīlüfer:** <Far. Nilüfer çiçeği; (*Nymphaea*). [281b/12]
- noḥūd:** <Far. Nohut; (*Cicer arietinum*). “**noḥūz**”. [211a/10], [258a/8]
- pazı:** Ispanakgillerden, yaprakları sebze olarak kullanılan bir bitki, yaban pancarı, yabani ispanak (*Beta vulgaris var. cicla*). [271b/1]
- pelīd:** <Ar. Meşe, pelit; (*Quercus*). [214a/3], [203a/5]
- pelīn:** <Gr. Acı, keskin kokulu otsu bir bitki; (*Artemisia absinthium*). [186b/13], [190a/14]
- persiyāvşān:** <Far. Baldırıkara otu; (*Aspelinum adianthum*). [251a/12]
- rātenc:** <Far. Çam sakızı, reçine. “**ratianec, ratinec**”. [168a/14]
- rāvend:** <Far. Kökleri ve sapları ilaç olarak kullanılan, karabuğdaygillerden bir bitki; (*Rheum officinale*). [247a/15]
- rāvend-i çīnī** <Far. Çin ravendi olarak da bilinen, tıpta ilaç olarak kullanılan bir tür kök. [283a/10]
- rāzyāne:** <Far. Rezene; (*Foeniculum vulgare*). “**rāziyāne**”. [289b/1], [281a/6]
- reyḥān:** <Ar. Fesleğen; (*Ocimum basilicum*). “**renḥān**”. [171b/10], [200a/2]
- rībās:** <Ar. Ribas otu, ışgın otu; (*Rehum ribes*). [294a/3]
- ricle:** <Ar. Baklatü'l- hamka, hurfe, farfah, tuhmugan, semizotu olarak da bilinen bir bitki. [216a/1]
- rūşīnāy:** <Far. Ruşena, merkaşişa, makviyyü'l-basar adlarıyla da bilinen bir taş. [265b/7]
- şabr:** <Ar. Sabır otu, öd ağacı ve bu bitkiden elde edilen tıbbi zamk; (*Alae littoralis*). “**şabır**”. [173a/11], [98b/12]
- sāc:** <Ar. Hindistan'da yetişen, yaz kış yaprağı dökülmeyen, kerestesi makbul, sert bir ağaç. [263b/13]
- şafar:** <Ar. Kediotunun kurusu. [175b/12]
- şakız:** 1. Bazı ağaçların ve özellikle sakız ağacının kabuğundan sızan, çiğnendiğinde yumuşayan, hoş kokulu, beyaz renkli reçine. 2. Şekerli ve kokulu ağızda çiğnenen eğlence yiyeceği, ciklet. 3. Sakız ağacı. [268a/1]
- sāliyūn:** <Gr. Kereviz; (*Apium graveolens*). [225a/4]
- şalkım:** 1. Üzüm gibi birçoğu bir sap üzerinde bir arada bulunan yemiş. 2. Üzerinde kısa saplı dallar bulunan çiçek topluluğu. 3. Akasya. [229b/13]

şaman: Ekinlerin harmanda dövülüp taneleri ayrıldıktan sonra kalan, hayvanlara yedirilen ufalanmış sapları. [239b/2]

sâmar-ı yümâ: <Gr. Mambol, bambul otu, vanilya çiçeği, akrep otu. “samaryuma, samiryuma” [172a/11]

şanavber : <Ar. Köknar ağacı ve yemişi; (*Pinus pinea*). [212a/12]

şandal: <Ar. 1. Sandal, kerestesi sert ve kokulu bir ağaç; (*Santalum album*). 2. Şifalı siyah bir taş. [178a/11]

şarı’atü’l-cüd’ : <Ar. Dağsultani, altın otu; (*Ceterach officinarum*). [175b/7]

sarımsak : 1. Zambakgillerden, 25-100 santimetre yüksekliğinde, yapraklarında, saplarında ve toprak altındaki soğanında kokulu yağ bulunan bir kültür bitkisi (*Allium sativum*). 2. Bu bitkinin baharat olarak kullanılan dişli bölümü. “şarımsak”. [168a/10], [168a/9]

sarmaşık: Sarmaşık-gillerden, koyu yeşil renkli, değişik biçimli yaprakları olan, sap ve dallarından çıkan küçük ek köklerle dik, düz yerlere yapışarak tırmanan bitki (*Hedera helix*). “sarmaşık, sarmaşık, şarmaşık”. [205a/2], [213a/8], [242b/5]

şa’ter: <Ar. Güveği otu, zater, kekik otu; (*Origanum vulgare*). “sa’ter”. [174b/7]

sayile: <Ar. Günlük. “sâ’ile”. [274a/1]

şedef: <Ar. Sedef otu; (*Ruta graveolens*). [262a/3]

sekbinec: <Far. Salatalığa benzer bir bitki ve bundan elde edilen zamk; (*Sagapenon*). “sekbinec” [253a/4], [207a/14]

seld: <? Kabuksuz arpa. [154b/15]

seliḥe: <Ar. 1. Aselbent sakızı, bir çeşit pelesenk ağacından ve katurkuyruğu otundan elde edilen, birkaç türü olan tıbbî bir zamk. 2. Hindistan ve Umman’da tarçın yerine kullanılan dalları kırmızı bir ağacın kabuğu. “seliḥe”. [153a/14], [207a/12]

semkūtan-āḥer: <Far. Kantaron çiçeği, mavi peygamber çiçeği. “semkuten”. [157b/6]

semüzlik: Semizotugillerden, etli ve mayhoş yaprakları sebze olarak yenilen otsu bir bitki, semizot (*Portulaca oleracea*). “semüzlik”. [235b/4], [264a/4]

senā-yı mekkī: <Ar. Baklagillerden, sarı çiçekli, çalı görünüşlü bir bitki, sinameki; (*Cassia officinalis*). “senā, sinā-yı mekkī”. [159a/2], [163a/10]

senderūs : <Gr. Kehribara benzeyen bir zamk, kızıl ardıç zamk. [159b/11]

sendirītas: <Gr. Giciyik otu, kербela otu adlarıyla da bilinen bir bitki. “senderitis”. [160a/3]

serkile: Mavi çiçeklerinden, kara boya çıkarılan ot. [171a/11]

serv: <Far. Selvi ağacı; (*Cupressus sempervirens*). “servi”. [221a/8], [195a/9]

sezāb: <Ar. Sedef otu; (*Ruta graveolens*). “sezāb”. [291b/9], [248a/9]

şığır dili: Mavi çiçekli otsu bir bitki türü, lisan-ı sevr; (*Anchusa officinalis*). [246b/2]

şığır kulağı: Lisanü’s-sevre benzeyen bir bitki. [246b/8]

sırtlan ayası: Sarı çiçekleri, yuvarlak yaprakları olan nemli yerlerde görülen bir bitki. [236a/3]

sibistān: < Far. Sibistan ağacı ve meyvesi, erik cinsinden, şırası lezzetsiz, yapışkan bir meyve, köpekmemesi, acem eriği; (*Cordia mixa*). [273a/1]

silğ: < Ar. Pancar; (*Beta vulgaris*). [153b/6]

simsim: < Ar. Susam; (*Sesamum indicum*). [156b/8]

sinī: < ? Helilec bitkisinin bir türü. [288a/7]

siñirlü: “siñirlü yaprak”: Sinirotu, bağa yaprağı; (*Plantago major*). [282a/11]

sirken: < ? Pazi, yabani ıspanak, sirkene otu, it üzümü; (*Chenopodium*). [216a/4]

sisenber: < Gr. Marsama otu, su nanesi; (*Mentha Aquatica*). “sisember”. [162a/13]

sīstārüz: < Ar. İştah açan ve mideye iyi gelen bir bitki. “silastras, selastrus”. [162b/2]

soğan: Zambakgillerden, yemeklere tat vermek için yumrusu ve yeşil yaprakları kullanılan güzel kokulu bitki; (*Allium cepa*). [277a/13]

sudā (südey): ? [152b/11]

şūf: < Ar. 1. Üstünde yüne benzer pamukçuklar bulunan bir bitki. 2. Yün. [189a/4]

sukūlüfenderiyūn : < Gr. Altın otu, dalak otu; (*Ceterach officinarum*). “sukulufenderyun, sukūlūkanderyūn”. [182b/5], [150b/6]

sumāk: < Ar. 1. Antep fıstığıgillerden, sıcak bölgelerde yetişen, kabuğu hekimlikte, yaprakları dericilikte kullanılan bir ağaç; (*Rhus coriaria*). 2. Bu ağacın, ekşilik vermek için dövülerek yemeklere katılan mercimeğe benzeyen meyvesi. “şumāğ, şumāk”. [156a/15], [162b/15], [253b/13]

sumukūtan: < ? Herdemtaze, it üzümü cinsinden bir bitki. “sumkutun”. [157a/13]

sūrcān: < Far. Sorıncan ağacı; (*Colchicum autumnale*). [160b/8]

sūs: < Ar. Meyan kökü; (*Glycyrrhiza glabra*). [160b/15]

sūsām: < Ar. 1. Susamgillerden, sıcak bölgelerde yetişen küçük bir bitki (*Sesamum indicum*). 2. Bu bitkinin yağ çıkarılan, öğütülerek tahin elde edilen ve simit vb.nin üzerine serpilerek küçük sarımsak tohumu. 3. Süsen. “sūsām”. [217b/8], [156b/11]

sūsen: < Far. 1. Susam çiçeği. 2. Zambak; yaprakları kılıç biçiminde, çiçekleri iri ve mor renkli, güzel görünümlü ve kokulu, çok yıllık bir süs bitkisi; (*İris germanica*). “sūsān, şūsen”. [253a/3], [286b/13], [161b/6]

südlügen: Sütleşen otu; (*Euphorbia peplis*). “südligen”. [291b/11], [164a/7]

sünbül: < Far. Sümbül, soğanlı, kuvvetli kokulu, çiçekli bir bitki; (*Hyacinthus orientalis*). [281b/6]

şāh-şinī: < Ar. 1. Hint asması, tanbul, tebel ağacı; Çin'de yetişen bir otun usaresi; (*Piper Betel*). 2. Kendir tohumu. “şāh sini, şahsini”. [163a/10]

şāhdāne: < Far. Kenevir tohumu, esrar otu; (*Cannabis sativa*). [164b/1]

şāhişferum: < Far. Kirman yarpuzu. “şāh-siferm”. [163b/6]

şāhtere: < Far. Şahtere otu; (*Fumaria officinalis*). “şāhterec”. [239a/15], [162b/11]

şā'ir: < Ar. Arpa. [166a/7]

şākākūl: < Ar. Yabani havuç, kara kök, mühr-i süleyman; (*Pastinaca sativa*). [168a/6]

şākāyikū'n-nu'mān: < Ar. 1. Gelincik çiçeği; (*Papaver rhoeas*). 2. Lale. [167b/5]

- şalgam:** <Far. Turpgillerden, yumru köklü bir bitki; (*Brassica rapa*). [206b/6]
- şatıl:** <Ar. Hindistan’da yetişen baklaya ve mantara benzeyen, iç sürdürücü bir bitki. “satıl, şatıl”. [163a/11]
- şaytarac:** <Ar. Serkile otu ve kökünden elde edilen bir ilaç; (*Plumbaga zeylanica*). “şaytara, şeytarac”. [171a/11]
- şebeh:** <Ar. Kunar, kara çalı, sincan dikenini de denilen bir bitki; (*Rhamnus paliurus*). [164a/14]
- şebis:** <Far. Tere otu, durak otu, yabancı durak otu; (*Anethum graveolens*). “şeps”. [163b/11]
- şeftalü:** <Far. Şeftali; (*Persica Vulgaris*). “şeftälü”. [220b/13]
- şehliz:** <? Boy otu, çemen otu, tohumları kırmızı bibere benzeyen, 10-50cm. yükseklikte, karabiberle karıştırılarak pastırmaçemeninde kullanılan bir bitki; (*Trigonella joenumgraecum*). [169b/6]
- şelcem:** <Ar. Şalgam; (*Brassica rapa*). [168b/10]
- şenber:** “Hıyarşenber”; acur. [212a/1]
- şevkerân:** <Far. Baldıran bitkisi; (*Conium maculatum*). [166b/6]
- şeybe:** <Ar. Baytaran adıyla da bilinen güzel kokulu bir bitki, ak reyhan. [171b/10]
- şeylem:** <Far. Buğday aralarında biten siyah tanecikler, buğday delicesi, buğday azıntısı. [171a/15]
- şıkırdiyün:** <Gr. Sarımsak gibi kokan bir tür yarpuz, yabancı sarımsağı, “şakardiyun, şukurdiyün”. [168a/9]
- şiberum:** <Far. Sütleşen otu, sütlüce otu (*Euphorbia peplis*). “şebrem, şibrem”. [164a/6]
- şih:** <Far. Sarı yavşan otu; (*Artemisia*). [171b/15]
- şinhıyâr :** <Far. Yeşil ve büyük bir cins hıyar, acur; (*Cucumis anguria*). [257b/4]
- şirbin:** <Far. Katran ağacı; (*Cedrus libani*). “şerbin”. [165b/2]
- şir-i bahşir :** <Far. Zambakgillerden bir çeşit bitki, ak çöplene, harbak-ı hindi, serkele; (*Helleborus album*). “şir bahşir”. [172a/2]
- şir-i huşk:** <Far. Çavşır otu ve bundan elde edilen tıbbi bir zamk, dağ muşmulasından yapılan kudret helvası; (*Ferula alaeochytris*). “şir-huşk, şir-hušt, şir-hišt, şir-hušt”. [172a/9]
- şiriş:** <Ar. 1. Kazayağı kökü, yabancı turpu. 2. Radikya, acı marul, nardeng marulu. “siris”. [166a/3]
- şirliğün:** <Far. Şırlağan, susam yağı. “şirliğün, şirluğan”. [125a/11], [291b/8], [233a/7]
- şüniz:** <Far. Çörek otu; (*Semen Niggelle*). [170a/3]
- şükā‘ā:** <Ar. Çakır dikenini, kaluğan dikenini, devedikenini, peygamber dikenini; (*Silyum marianum*). “şuka‘i, şekā‘ī, şuka‘a”. [168b/6]
- şükran:** <Ar. Baldıran otu; (*Conium maculatum*). [169b/10]
- şül:** <Far. Hint ayvası; tadı acımtırak ve keskin olan bir çeşit ayva. “şil”. [169a/5]

ṭālīsfesr: <Gr. Hint zeytini ağacının kökü, kabuğu ve bu ağacın yaprağı. “**talisferem, talisfer**”. [180b/15]

ṭarāğıyūn: <? Çiçeği ve meyvesi çok olan bir bitkinin hekimlikte kullanılan şifalı kabuğu. “**ṭara‘yun, taragayun, taragyun**”. [182a/15]

ṭarāğūšan: <Ar. Mavi peygamber çiçeği; (*Cyanus segetum*). “**tarnuşhan**”. [183b/14]

ṭarāşīşā : <Gr. Kalkan dikenli, yer hadisesi, eşek turbu, yaban turbu, acırğa; (*Raphanus raphanistrum*). “**ṭaraşīşe, tarasis**”. [183a/5]

ṭarāşite: <? Buzağı otu; (*Chrysopogon gryllus*). “**ṭaraşne, ṭaraşana**”. [182b/10]

ṭarfā: <Ar. Ilgın ağacı; (*Tamarix tetrandra*). [182a/5]

ṭarḥaşkūk: <Far. Yaban güneyiği, hindiba-yı berri, yabancı hindiba; (*Sonchus oleraceus*). [289b/5]

ṭarḥūn: <Ar. 1.Şifalı bir öd türü. 2. Kuzu pıtrağı; (*Agrimonia eupatoria*). [183a/4]

ṭarīkler: <Gr. Yunani'de bir tohum ismidir. Arabi'de habbūs's-selatin ve tahrifte abdü's-selatin dedikleridir. Şiraz'da batu derler. “**ṭarīke**”. [183a/10]

ṭarīkūliyūn: <Gr. Deniz kenarında yetişen günde üç farklı renge bürünen bir çiçek. [184a/1]

ṭarnā: <? Arapça kürki olarak bilinen bir bitki. “**turna**”. [183b/3]

ṭaru: 1. Buğdaygillerden, kuraklığa dayanıklı birbitki, akdarı; (*Panicum miliaceum*). 2. Bu bitkinin buğday yerine besin olarak kullanılan tohumu. 3. Mısır. [244b/12]

ṭavkariyūs: <Gr. Altın otu, dalak otu; (*Ceterach officinarum*). “**tukariyus, tuferyus**”. [184b/3]

teke sakalı: Tekesakalı otu, keçisakalı; (*Tragopogon porrifolius*). [245b/1]

temirhindi: <Far.Demirhindi,baklagillerden,sıcak iklimlerde yetişen bir ağaç; (*Tamarindus indica*). “**temürhindi**”. [163a/8]

tere: <Far. 1. Marul, maydanoz benzeri yeşil sebzeler. 2. Tere otu; (*Lepidium sativum*). [236a/8]

termiye: Delice bakla, termiye, iki çenekliler sınıfının baklagiller familyasından beyaz çiçekleri olan, acı olan taneleri suda tatlılaştırılarak yenilen bir yıllık otsu bitki, acı bakla, gâvur baklası, koyun baklası, kurt baklası, yabancı baklası, Yahudi baklası; (*Lupinus termis*). [261b/11]

ṭibāk: <? Türkçe pire otu olarak da bilinen bir bitki. [181b/3]

ṭilākıyūn: <? Yaprığı tohmekan yaprağına benzeyen beyaz çiçekli bir bitki. [184b/7]

tohmekān: <Far. Semizlik otu, semizotu; (*Portulaca oleracea*). “**tohmekan**”. [177a/11], [209a/2]

ṭomalan: Askılı mantarlardan, toprak içinde yumru biçiminde yetişen, yenilebilen bir bitki, yer mantarı, keme, karakeme (*Tuber melanosporum*). “**domalan**”. [163a/12]

ṭopalağ: Kırkboğum, suut kökü; (*Cyperus rotundus*). “**ṭopalak**”. [285b/3]

ṭorağ: Dereotu, rezene; (*Anethum graveolens*). [287a/10]

ṭuḥlūb: <Ar. Su yosunu; (*Lemma minor*). “**tuhleb**”. [181b/15]

turp: <Far. 1. Turpgillerden, yaprakları tüylü, çiçekleri beyaz, sarı, mor renkli bir bitki; (*Raphanus sativus*). 2. Bu bitkinin yenilen etli kökü. “**türp, türb, turb**”. [206b/4], [277a/10], [205b/3]

türunc: <Far. Turunç; bütün Akdeniz ülkelerinde yetişen, kışın yaprağını dökmeyen bir ağaç, narenc; (*Citrus aurantium amara*) ve bu ağacın portakala benzeyen, suyu acımtırak meyvesi. “**turunc**”. [217b/5], [235a/13]

tūs: <Ar. Bir çeşit dut. [72a/3]

tüt: <Far. Dut ağacı ve meyvesi; (*Morus*). [272b/12]

türbüd: <Far. Türbit otu; (*Convolvulus turpethum*). “**türbüt**”. [252b/15], [292a/10]

tütün: Patlıcangillerden, birleşiminde nikotin bulunan, otsu bir bitki; (*Nicotiana tabacum*). [293b/7]

‘ubeyşerân : <Ar. Ayvadaneye benzer sarı çiçekli bir bitki. “**ubeyşeran, ‘absiran**”. [187b/14]

‘ūd: <Ar. Öd ağacı; (*Aquilaria agallocha*). [287a/7]

‘ūd-ı hindî: <Ar. Hindistan’da yetişen öd ağacı ve bu ağacın kökü; (*Aloexylon agallochum*). [287a/9]

‘ūd-ı kırmārî: <1. Ar. Ham öd ağacı. 2. Güvercin otu. [153a/4]

‘ūd-ı şalīb: <Ar. Ayı gülü dibi, şakayık, favaniya. [203a/2]

‘ūdū’l-hayye : <Ar. Sudan’da panzehir olarak kullanılan, meyan köküne benzeyen, acı bir kök, yılan ödü. [200a/6]

‘ukne: <Ar. Sorıncan ağacı, ağır kestane, acı çiğdem, güz çiğdemi. [194a/14]

‘uküb: <Ar. Mor çiçekli, otsu bir bitki; gengel. “**akub**”. [195a/1]

‘ulik: <? Sakız. [195a/8]

‘ulleyk: <Ar. Böğürtlen yemişi; (*Rubus caesus*). [194a/15]

‘ulleykü’l-kelb: <Ar. İtburnu yemişinin dikenli. [195a/2]

umsüh: <Ar. 1. Atkuyruğu, çam otu, katırkuyruğu, kırkboğum otu; (*Equisetum*). 2. Ulama otu, yayılğan otu, sarmaşık otu; (*Equisetum ramosissimum*). [294b/7]

‘unnāb: <Ar. Hünnap, kızılığde, üvez ağacı; (*Sorbus aucuparis*). [273a/1]

‘unşul: <Ar. Ada soğanı; (*scilla maritima*). [262b/6]

uşkülü fenderiyün: <Gr. Geyikdili otu, dalak otu, altın otu; (*Scolopendrium vulgare*). [247b/1]

ustühufüs: <Gr. Karağan çiçeği, karabaş otu; (*Lavanduka stoechas*). “**uştühufüs**”. [226a/2]

uşak: <Ar. Daneçadır; çadıruşağı otu ve bundan elde edilen zamk; (*Dorema ammoniacum*). “**uşağ**”. [207a/15], [259b/14]

‘uşbetü’s-sibāg: <Ar. Pirinçiler otu, yirticiler otu, yirticiler ayağı; (*Thymealea tartonraira*). “**‘uşbetü’s-siba’, ‘uşbetü’s-saba**”. [190b/12]

‘aynün: <Ar. Küre çiçeği; (*Globularia*). “**aynun**”. [200a/12]

- ‘uyünü’d-dikite:** <Ar. Horozgözü denilen bir bitki ve onun tohumu. “uyünü'd-dik”. [200a/10]
- üzüm:** Üzüm; (*Vitis vinifera*). [240a/10]
- vad’:** <Ar. İtboncuğu, it üzümü, böğürtlen, sedef otu; (*Solanum nigrum*). “vada” [283a/12]
- vaḥşizeḳ:** <Far. Horasani adıyla da bilinen yavşan türünden bir bitki; (*Artemisia cina*). [283a/10]
- vaṭam:** <? Uzunluğu bir karış olan, ayrı otuna benzer bir ot. [285b/10]
- vec:** <Ar. Eğir otu, azak eğiri; (*Acorus calamus*). [282b/10]
- venechele:** <? Yaprağı kişniş yaprağına benzeyen bir bitki. [285b/12]
- verd:** <Ar. Gül; (*Rosa*). [283b/5]
- verdü’l-ḥimār:** <Ar. İçi kızıl, dışı sarı bir gül, eşek gülü. [284b/9]
- verengül:** <? Yaban kabağı. [204a/7]
- vers:** <? Safrana benzer kürküm, zerdaçav adlarıyla da bilinen bir ot. [284b/12]
- vesic:** <Ar. Dağ kişnici. [285b/2]
- yaḡmiḡā:** <Far. Ribas otu, ışgın otu; (*Rehum ribes*). “yagmisa, ya’mizza”. [294a/2]
- yakḡin:** <Far. Arapça kar’, Türkçe kabak olarak bilenen yiyecek. “yakatin”. [294a/3]
- yalayaçuk:** 1. Kırmızı çiçekli kırlangıç otu; (*Glaucium corniculatum*). 2. Sarı gelincik çiçeği, sarılık otu. [253b/2]
- yarpuz:** Yarpuz; çiçekleri birbirinden ayrı halka durumunda, nane türünden, kısa saplı, az veya çok tüylü, güzel kokulu bir bitki; (*Mentha pulegium*). [264a/8]
- yāsemīn:** <Far. Zeytingillerden, beyaz, kırmızı veya sarı renkli güzel kokulu çiçekleri olan, 1-2 metre boyunda, süs bitkisi olarak yetiştirilen tırmanıcı bir ağaççık, Mısır yasemini (*Jasminum*). [290a/15]
- yatū’:** <Ar. Zehirli, otsu veya çalimsı bir bitki, sütleğen; (*Euphorbia helioscopia*). [291b/10]
- yavşan:** 1. Özel kokulu, acı, kaynatılıp suyu em olarak içilen bir ot. 2. Yakacak olarak kullanılan bir ot. 3. Süpürge yapmaya yarayan bir ot; (*Artemisia*). [283a/11]
- yebrūh:** <Ar. İnsan kökü denilen, kökü tedavide kullanılan zehirli bir bitki, yebrühissanem, abdüsselam, ademotu, at elması, hacılar kökü, kankurutan, köpek elması, yer elması, toskafa kavunu; (*Mandragora autumnalis*). [290b/12]
- yelenḡuc:** <Far. Hint ödü, Hindistan’da yetişen bir öd ağacı; (*Lignum Aloes*). “yelcuc, yelencuh” [294a/4]
- yemşen:** <? Kırmızı, ufak yemişleri olan, dikenli yabanıl bir ağaç, ‘avsec. [199b/8]
- yenbūd:** <Ar. Keçiboynuzu ağacı; (*Ceratonia siliqua*). “yenbut”. [294a/5]
- yenime:** <Far. Akça otu; (*Mercurialis annua*). “yümne”. [294b/14]
- yenistāle:** <? 1. Atkuyruğu, çam otu, katırkuyruğu, kırkboğum otu; (*Equisetum*). 2. Ulama otu, yayılğan otu, sarmaşık otu; (*Equeisetum ramosissimum*). [294b/6]
- yerbaṭūre:** <? Hurü'l-ekrad ismiyle de bilinen bir ot. [292b/1]

yerbeşâne: Sarık otu denen tıbbi bir bitki. “**yerişan, yerşane**”. [293a/12]

yılğun: Ilgın ağacı ve yemişi; (*Tamarix*). [183b/4]

yirtıcılar otu: Pirinççiler otu, yirteciler otu, yirticiler ayağı; (*Thymealea tartonraira*). [190b/12]

yonca: Yonca, başak durumundaki çiçekleri kırmızı veya mor renkli, hayvanlara yem olarak yetiştirilen çayır bitkilerinin genel adı; (*Trifolium*). [211b/11]

yoşuñ: Çoğu sularda, ağaç veya taşların üzerinde yetişen tallı bitkilerin ilkel yapıdaki örneklerine verilen genel ad. [182a/2]

za’frân: < Ar. Safran, aspir, cehri, çiğdem, yemen safranı, safran çiçeği, safran çiğdemi; (*Crocus sativus*). “**za’ferân**”. [262b/13], [284b/12]

zambak: < Ar. Zambakgillerden, 90-100 santimetre yüksekliğinde, güzel ve iri çiçekli, çok yıllık bir süs bitkisi, top zambak (*Lilium candidum*). “**zampak**”. [280b/10], [267a/10]

zarîc: < Ar. Mekke tarafında çok bulunan dikenli bir bitki. [180a/13]

zarv: <? Baldıran, baldırgan; (*Conium maculatum*) ve bu bitkiden çıkarılan zehirli zamk, şeytantesi. [179b/13]

zayyan: < Ar. 1. Yasemin çiçeği; (*Jasminium*). 2. Yabani yasemin; (*Jasminum fruticans*). “**zayan**”. [186b/3]

zencebîl: < Ar. Zencefil; (*Zingiber officinale*). [275b/3]

zerdâlû: < Far. Zerdali, kayısı ağacının Akdeniz ülkelerinde yetiştirilen küçük meyveli bir türü; (*Armeniaca vulgaris*). [249a/10]

zerdecûp: < Far. Türkçe kırlangıç otu ve hilaliyye olarak bilenen bir bitki. “**zerdaçav**”. [189a/6]

zeyt: < Ar. Zeytin; (*Olea europea*). [285a/12]

zeytûn: < Ar. Zeytin; (*Olea europea*). [294b/8]

zirâvend: < Ar. Zeravent, lohusa otu; (*Aristolochia*). [247a/11]

zirâvend-i müdahrec: < Ar. Erkurtaran, kökü çövene benzeyen, eflâton çiçekli, lapa yapılarak çıbanları oldurmakta kullanılan bir çeşit bitki, yuvarlak ziravend. [233b/5]

zirâvend-i tavîl: < Ar. Develik otunun dibi. [190b/6]

zūfâ: < Ar. Çördükotu, zufa otu; (*Hyssopus officinalis*). [270a/10]

zuf-ı katvâr: <? Yaprakları yavşan yaprağına, yemişleri heyufarikun yemişine benzeyen bir ot. [186a/13]

zufre: < Ar. Tırnak gibi değirmi yaprakları olan, içi kırmızı, dışı yeşil olan bir bitki; tırnak otu. “**zufr**”. [186a/10]

zūkû: <? Yaban turbu cinsinden bir bitki, yaban havucu otu, kukalis. “**zerfâ**”. [266b/9]

Sonuç

Eserin daha önce incelenen 1b-150a varakları arasında toplam olarak 596 bitki adı tespit edilmişti. Bu bitki adlarının kökenleri itibariyle yüzdelik oranları yaklaşık olarak şu şekilde verilmişti:

Türkçe olanlar: %23

Arapça olanlar: %36

Farsça olanlar: %20

Diğer: %21

Eserin bu makaleye konu olan 150b-295a varakları arasında ise toplam 592 bitki adı tespit edilmiştir. Bu bitki adlarının kökenleri itibariyle yüzdelik oranları ise yaklaşık olarak şu şekildedir:

Türkçe olanlar: %15

Arapça olanlar: %39

Farsça olanlar: %24

Diğer: %22

Bütün bu veriler kıyaslandığında Arapça kökenli bitki adları yüzdesinin her iki kısımda da fazla olduğu görülmektedir. Bu fazlalığın oluşmasındaki en önemli etkenlerden biri olarak, aynı bitkiye birden fazla Arapça karşılığın verilmiş olması gösterilebilir. Nicelikten çok niteliğin mühim olması düşüncesinden hareketle, Türk dili açısından oldukça önemli bir yere sahip olan bu eserde yer alan Türkçe bitki adları, üzerinde çalışılmaya değer konulardan biri olarak ifade edilebilir. Eserin 1b-150a varakları arasında yer alan Türkçe bitki adlarına; “Tercüme-i Müfredât-ı İbn-i Baytar'daki (1b-150a) Bitki Adları Üzerine Bir İnceleme” adlı çalışmada yer verilmiştir. Eserin 150b-295a varakları arasında yer alan Türkçe bitki adları ise şunlardır:

TÜRKÇE OLANLAR: **alma** (*Pirus malus*), **anduz** (*Juniperus drupacea*), **arduc** (*Juniperus*), **arpa** (*Hordeum vulgare*), **ayrığ** (*Agropyrum repens*), **ayu üzümü** (*Arbutus uva ursi*), **ayva** (*Cydonia vulgaris*), **baldıran** (*Conium maculatum*), **bağ** (*Hyosciamus niger*), **banbal otı** (*Heliotropium europaeum*), **boğa diken** (*Eryngium campestre*), **boy** (*Trigonella joenumgraecum*), **böğrülce** (*Vigna sinensis*), **bögürtlen** (*Rubus caesus*), **buğday** (*Triticum aestivum*), **burcağ** (*Vicia ervilia*), **butrağ**, **buyan** (*Glycyrrhiza glabra*), **ça kır diken** (*Eryngium campestre*), **çam** (*Pinus*), **çavdar** (*Secale cereale*), **çayan** (*Polygonum bistorta*), **çivit (civid)** (*Isalis tinctoria*), **çoğan** (*Gypsophila struthium*), **çörek otu (cörek otu)** (*Nigella damascena*), **çügündür** (*Beta vulgaris*), **demür diken** (*Tribulus terrestris*), **dögme**, **ebegümece** (*Malva sylvestris*), **erük** (*Prunus domestica*), **fik**, **gelincik** (*Papaver rhoeas*), **güneyik** (*Cichorium endiva*), **günlük**, **ısrırgan** (*Urtica*), **igde** (*Elaegmus angustifolia*), **it burın** (*Rosa canina*), **it dili** (*Cinoglossum officinalis*), **it keseri** (*Bunium bulbocastanum*), **it üzümü** (*Solanum nigrum*), **ka bak** (*Cucurbita*), **ka mış** (*Phragmites australis*), **ka vun** (*Cucum*), **keçi boynuzu** (*Ceratonia siliqua*), **kızılcağ** (*Cornus mas*), **koğa**, **koğaz**, **koruk**, **koğaz**, **kuzi kulağı** (*Rumex acetosella*), **külücür**, **ladin** (*Picea*), **mev**, **mürdümük** (*Lathyrus sativus*), **pazı** (*Beta vulgaris varcicla*), **sa kırz**, **şalkım**, **sarımsağ** (*Allium sativum*), **sarmaşığ** (*Hedera helix*), **semüzlik** (*Portulaca oleracea*), **serkile**, **şığır dili** (*Anchusa officinalis*), **sırtlan ayası**, **şırlı yaprak** (*Plantago major*), **şoğan**

(*Allium cepa*), **südlügen** (*Euphorbia peplis*), **taru** (*Panicum miliaceum*), **teke sakalı** (*Tragopogon porrifolius*), **termiye** (*Lupinus termis*), **tomalan** (*Tuber melanosporum*), **topalağ** (*Cyperus rotundus*), **torak** (*Anethum graveolens*), **tütün (dütün)** (*Nicotiana tabacum*), **üzüm** (*Vitis vinifera*), **yarpuz** (*Mentha pulegium*), **yavşan** (*Artemisia*), **yılğun** (*Tamarix*), **yonca** (*Trifolium*), **yoşuñ**.

TÜRKÇE-FARŞÇA OLANLAR: **acı bādām** (*Amygdalus amara*), **ayvadāne** (*Achillea millefolium*), **ķunduz ķāyası** (*Ferula alaeochytris*).

TÜRKÇE-ARAPÇA OLAN: **begler kimmūni** (*Pimpinella anisum*).

ARAPÇA-TÜRKÇE OLAN: **ibrahīm dikenı** (*Eryngium*).

FARŞÇA-TÜRKÇE OLANLAR: **ķōpān degnegı** (**cōpān degnegı**) (*Polygonum aviculare*), **ķōpān dūdūgi** (*Asarum europaeum*), **dēv sakalı**, **dēv tuķađı**.

Kısaltmalar

T.: Türkçe

Ar.: Arapça

Far.: Farsça

Fr.: Fransızca

Gr.: Grekçe

Sür.: Süryanice

Rum.: Rumca

Lat.: Latince

s.: Sayfa

TDK: Türk Dil Kurumu

Kaynakça

- ADIVAR, A. A., (1991). *Osmanlı Türklerinde İlim*. İstanbul: Remzi Yayınları.
- BAYAT, A. H., (2010). *Tıp Tarihi, Merkezefendi Geleneksel Tıp Derneđi*. İstanbul.
- BAYTOP, T., (2007). *Türkçe Bitki Adları Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.
- BEDEVİAN, K. A., (1936). *Illustrated Polyglottic Dictionary of Plant Names in Latin, Arabic, Armenian, English, French, German, Italian and Turkish Language, Argus and Papazian Presses*. Kahire.
- CANPOLAT M.; ÖNLER, Z., (2007). *İshāk bin Murād, Edviye-i Müfredde*. Ankara: TDK Yayınları.
- ÇELİK, A. (2014). *Terceme-i Kāmīlū's-Sinā'a (Giriş-İnceleme-Metin-Dizin)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- DEVELİOğLU, F., (2005). *Osmanlıca-Türkçe Lügat*. Ankara: Aydın Yayınları.
- DOğAN, Ş., (2011). *Ebulfeyz Mustafa Efendi, Risāle-i Feyziyye fī Lügāti'l-Müfredāti't-Tibbiyye*. İstanbul: Değişim Yayınları.
- DOğAN, Ş., (2009). *Terceme-i Akrahādīn Sabuncuođlu Şerefeddin (Giriş-İnceleme-Metin-Dizinler)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İHSANOğLU E.; ŞEŞEN, R.; BEKAR, S.; GÜNDÜZ, G., (1998). *Osmanlı Tıbbi Bilimler Literatürü Tarihi (I, II, III, IV)*. IRCICA Yayınları.

İslam Ansiklopedisi (1999). *İbnü'l-Baytar Maddesi*. Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt: 20, syf: 526-527.

KÜÇÜKER, P., (2010). *Mücerreb-nâme*. Ankara: Kültür Ajans Yayınları.

KÜÇÜKER, P., (1994). *Yadigâr-ı İbn-i Şerif, Giriş-Metin-Dizin*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Elazığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

KÜÇÜKER, P., (2010). Lügat-i Müşkilât-ı Eczâ'da Türkçe Bitki Adları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3/11, s. 401-415.

MURAD, S., (2009). *Lügât-ı Müşkilât-ı Eczâ Derviş Siyâhî Lârendevî (Giriş-Metin-İnceleme-Dizin)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

MURAD, S., (2015). *Tercüme-i Aynü'l-Hayat'ta Şekil ve Zaman Ekleri (Giriş-İnceleme-Metin-Dizinler)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Mütercim Asım Efendi (2000). *Burhân-ı Kattı*. (hzl. M. ÖZTÜRK, D. ÖRS), Ankara: TDK Yayınları.

ÖNLER, Z., (1990). *Celâlüddin Hızır (Hacı Paşa) Müntahab-ı Şifâ I Giriş-Metin*. Ankara: TDK Yayınları.

ÖNLER, Z., (1999). *Celâlüddin Hızır Paşa, Müntahab-ı Şifâ II Sözlük*. Ankara: Simurg Yayınları.

ÖNLER, Z., (2000). *Revnak-ı Bustan*. Ankara: TDK Yayınları.

ÖNLER, Z., (1998). XIV-XV. Yüzyıl Türkçe Tıp Metinlerinin Dili ve Sözvarlığı. *Kebikeç*, Sayı: 6., s. 157.

ÖNLER, Z., (2004). *XIV.-XV. Yüzyıl Tıp Metinlerinde Türkçe Bitki Adları*. İstanbul: Kebikeç Yayınları.

PAÇACIOĞLU, B., (2014). *İlaç ve Bitki Adları Sözlüğü*. Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları.

RONAN, C. A., (2005). *Bilim Tarihi*. (çev. Ekmeleddin İHSANOĞLU, Feza GÜNERGUR), Ankara: TÜBİTAK Yayınları.

SARI, M., (1984). *El-Mevarid Arapça-Türkçe Lûgat*. İstanbul: İpek Yayın Dağıtım.

STEINGASS, F., (2005). *Persian-English Dictionary*. Çağrı Yayınları.

ŞAHİN, H., (2007). Câmi'ü'l-Fürs Örneğinde XVI. Yüzyıl Bitki İsimleri. *Turkish Studies*, Volume 2/2, s. 570-602.

UÇAR, İ., (2009). *Hazâ Kitâb-ı Hulâsa-i Tıbb Cerrâh Mes'ûd (Giriş-İnceleme- Metin-Dizinler)*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

UÇAR, İ., (2012). Türkiye Türkçesinde Organ Adlarıyla Türetilmiş Bitki Adları. *Türklük Bilimi Araştırmaları (TÜBAR)*, Sayı 32, s. 307-330.

UÇAR, İ., (2013). Türkiye Türkçesinde Hayvan Adlarından Türetilmiş Bitki Adları. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi (TEKE)*, 2/1, s. 1-19

UÇAR, İ., (2013). "Kavram-Çağrışım-Kelime" Bağlamında Bitki Adlarına Anlam Bilimsel Bir Yaklaşım. *Turkish Studies*, Volume 8/1, s. 2671-2683.

UÇAR, İ., (2013). Yetiştigi/Geldiği Coğrafya veya Etnik Adlandırmayla Oluşturulan Bitki Adları. *Zeitschrift für die Welt der Türken /Journal of World of Turks*, Vol. 5-1, s.115-135.